СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

48 (944), 30 листопада — 6 грудня 2017

Пам’ять серця, енергія життя

Олександра КАСЬЯНОВА,
Фото **Валерія ПОПОВА,**
прес-центр Інституту філології

“Про це складно говорити, про це страшно чути. Та, знаючи правду про минуле, ми краще пізнаємо себе, глибше розуміємо нинішні проблеми і запам’ятовуємо уроки історії”, — коментує ініціатор проекту, співачка, волонтер, президент МА “Територія А” Анжеліка Рудницька. Напередодні Дня вшанування пам’яті жертв голодомору Анжеліка Рудницька за підтримки “Території А”, Шевченкового університету, Центру фольклору та етнографії Інституту філології, Українського науково-дослідного та освітнього центру вивчення Голодомору (HREC in UKRAINE), ГО “Ділові українські жінки”, Фонду відродження культурного середовища Києва провела благодійно-просвітницьку акцію “Свічка пам’яті”. “Це спосіб осмислити історію. Це акція про біль, який ховається у нашій пам’яті. Це світло нашої любові до Всевишнього. Це свічка нашої віри, яка незгасна”, — зауважує Анжеліка Рудницька.

“Спогади зібрали нас у цій залі. Важко уявити, що штучно було вбито мільйони людей, попри те, що Україна — багата хліборобна країна і мала добрий врожай. Така трагедія сколихнула кожну родину. Ми не маємо права цього забути і водночас повинні бути відповідальні за те, щоб такого не повторилося”, — зазначив ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Леонід Губерський.

У ці дні ми згадуємо й початок Революції Гідності. Доки в Україні є люди, які беруть на себе відповідальність за країну, Україна — незнищенна. Одним із таких є міністр культури, народний артист України Євген Нищук, який декламував поезії на підтримку акції. Підтримали захід й інші діячі культури — народна артистка України Ірма Вітовська, актриса, режисер Катя Степанкова. Своє світло до акції долучила актриса Лариса Руснак, зачитавши вірш “Янгол” Івана Малковича. Про “піджаків минувшини”, що знищували село, розповіла народна артистка Наталія Сумська, яка також прочитала вірш та заспівала.

Ми маємо досліджувати, пізнавати глибше свою історію. Тому в рамках акції відбулася лекція про геноцид 1932—33 років, яку прочитала Людмила Гриневич.

Звучали народні псалми від гурту “Стодивниця” (керівник Ірина Барамба): це було відспівування вбитих голодом. Лунала духовна музика у виконанні хору Київської православної богословської академії (диригент Надія Купчинська). Посол миру Олена Гончарук виконала молитву “Ave Maria”.

У цю пам’ятну зустріч відбулася прем’єра кліпу Анжеліки Рудницької та Поля Монандіса “Люляй-люляй”, присвяченого усім, хто загинув за Україну.

Хоч би скільки нас вбивали, а ми проростаємо, — надією на майбутнє є наші діти. Насамкінець вечора виступили дитячий ансамбль “Правиця” та гурт “Зернятко”.

Світло свічок пам’яті учасники акції перетворювали на енергію творення, енергію життя.

85-ті РОКОВИНИ ГОЛОДОМОРУ

2-4

ДОКУМЕНТ

6-7

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ

9

ПРИКЛАД БОГДАНА ЛЕПКОГО

12

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

14-15

“Російська агресія проти нас — це продовження іншими методами тієї самої політики на знищення України”.

Україна пам’ятає: 85-ті роковини Голодомору

У День пам’яті жертв Голодомору в Україні 1932—33 років Президент Петро Порошенко взяв участь у заходах із вшанування пам’яті невинно убієнних у ті страшні роки.

Під час церемонії вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932—33 років в Україні Глава держави наголосив на важливості того, “щоб наші нащадки завжди знали, що то був не просто штучний голод, а ретельно спланований Голодомор”.

Глава держави встановив композицію з колосків пшениці до скульптури “Гірка пам’ять дитинства” на центральній алеї Національного музею “Меморіал пам’яті жертв голодомору в Україні”.

У церемонії також узяли участь Прем’єр-міністр Володимир Гройсман, Перший заступник голови Верховної Ради України Ірина Геращенко, голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров, представники духовенства, громадськості, дипломатичного корпусу, урядовці, народні депутати.

Після цього біля меморіального знака “Свіча пам’яті” предстоятелі українських християнських церков помолилися за померлих від голоду у 1932—1933 роках.

По завершенні молитви та виступу Президент України оголосив загальнонаціональну хвилину мовчання, після якої розпочалася всеукраїнська акція “Запали свічку”.

Вшановуючи пам’ять загиблих від Голодомору, Президент, Голова Уряду та Перший заступник Голови Верховної Ради України встановили “Свічки Вічної пам’яті” до меморіального знака “Свіча пам’яті”. Також “Свічки Вічної пам’яті” було встановлено від Світового Конгресу Українців, Громадського комітету із вшанування пам’яті жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 рр., Українського інституту національної пам’яті, акредитованих в Україні глав і представників дипломатичних місій зарубіжних країн та міжнародних організацій, від кожної області, АР Крим, міст Києва та Севастополя.

Виступ Президента України під час вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні

Ваша Святосте!

Ваші блаженства, всечесні отці!

Шановні закордонні гості!

Дорогі українці, браття і сестри!

Колесо історії крутиться невпинно, і от ми вже наблизилися до вісімдесят п’ятих роковин Голодомору, — чи не найбільшої, а може, найбільшої біди в історії України, однієї з найстрашніших трагедій у людській історії минулого століття.

Після майже шістдесяти років цинічного замовчування шокуюча і жахлива правда пролунала на весь світ. Архіви — розкриті, свідчення — записані... Заочно й посмертно засуджені судом і прокляті народом організатори Голодомору: Сталін, Каганович, Молотов, Постишев та багато інших.

Що не роковини, то дедалі важче знайти очевидців трагедії, адже тим, хто на власні очі бачив те жахіття, далеко за дев’яносто. Зараз це вже обов’язок молодшого покоління не дати згаснути пам’яті про Голодомор, дбайливо передати її наступним генераціям українців. І щоб наші онуки та правнуки ніколи не забули, що 1932 року Господь послав Україні врожай, — може, не найщедріший, але достатній для того, щоб був і хліб, і до хліба. А голод же спричинив кремлівський антихрист, який забрав у мільйонів українців їжу та прирік їх на муки голодної смерті. Це про нього писав Євген Маланюк у знаменитій поезії “Року Божого тисяча дев’ятсот тридцять третього”.

Щоб наші нащадки завжди знали, що то був не просто штучний голод, а ретельно спланований Голодомор. Ба більше — геноцид, за всіма ознаками, як їх визначено в Конвенції ООН від 9 грудня 1948 року.

Щоб на всіх континентах усвідомили: не визнавати Голодомор так само аморально, як і заперечувати Голокост.

Я думаю, настав час і нам самим ухвалити закон про відповідальність за невизнання цих двох безпрецедентно жахливих трагедій.

Щоб ті, хто житиме після нас, дотримувалися Закону України про визнання Голодомору геноцидом українського народу.

Зараз 14 країн на рівні парламентів теж визнали Голодомор геноцидом. Хоча я пам’ятаю, яка дискусія була в парламенті, коли ми винесли проект постанови про визнання Голодомору геноцидом, важко він проходив у нас, в Україні, у Верховній Раді. Зараз ситуація кардинально інша.

Українська дипломатія продовжує нести правду народам усього світу.

Окремо хочу подякувати українській діаспорі, яка, об’єднуючи зусилля, робить свою надзвичайно важливу роботу.

У березні цього року Асамблея Португалії визначила Голодомор геноцидом. На початку листопада в Конгресі США, після того як низка штатів постійно ухвалює рішення про визнання Голодомору геноцидом, також представлено проект відповідної резолюції.

Ще раз наголошую: ми дякуємо американським друзям та партнерам, очікуємо від них результативного голосування на Капітолійських пагорбах.

Хотілося б, щоб хай не ми, а краще, щоб ми, а не наші діти — дочекалися неймовірного... Аби в Росії сталися такі зміни, за яких її російська нова еліта теж визнала б Голодомор геноцидом. Або хоча б покаялася за нього. Російська Федерація сама себе записала у правонаступниці Радянського Союзу. А відтак, хоче того чи ні, взяла на себе не лише активи колишнього СРСР, а й відповідальність за злочини радянського режиму. На жаль, поки що ці злочини вони лише виправдовують — тим, що, мовляв, конфіскація, почуйте, конфіскація зерна в українських селах забезпечила коштами індустріалізацію! Виходить, у селян України примусово забирали життя, аби забезпечити великодержавну велич Росії! Так воно, власне, й було...

Нині в Росії відновлюють культ Сталіна. Там уперше після XX з’їзду КПРС відкриваються пам’ятники одному з найкривавіших диктаторів XX століття. У відомій книжковій серії “Жизнь замечательных людей” зараз випустили його біографію. Таке враження, що Сталіна от-от викопають із-під кремлівської стіни і знову покладуть у мавзолеї поруч із Леніним. Два нелюди — пара.

Головний мотив організації Голодомору полягав у тому, що українці, другий за чисельністю народ колишнього Союзу, мали величезний культурно-історичний спадок, власні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби. Широкі кола українських інтелектуалів та економічно самостійне селянство не сприймали політики Москви. Тому режим і поставив за мету ліквідувати українців як націю, яка рано чи пізно поставить питання про незалежність.

Селян вбивали голодом, а інтелігенцію — кулями. Прошу запалити сьогодні свічку в пам’ять не лише жертв Голодомору, а й Розстріляного Відродження. Вісімдесят років тому, 3 листопада 1937-го, в урочищі Сандармох у Карелії було страчено велику групу політичних в’язнів, — тих, кого у підручниках називають цвітом національної інтелігенції: Леся Курбаса, Миколу Куліша, Валер’яна Підмогильного та багатьох інших.

“Чистки, арешти, страти українських істориків, письменників, митців, музикантів” мали руйнівний ефект для України. “Люди, які були патріотами, які мріяли про свою державу, які могли передати свій патріотизм та ентузіазм нащадкам, були знищені”. Ці слова належать американській журналістці Енн Епплбаум, яка цієї осені видала книгу “Червоний голод: війна Сталіна проти України”. Праця співставна з роботами Роберта Конквеста та Джеймса Мейса. Кілька днів тому я зустрівся з пані Епплбаум, вона мені подарувала та підписала цю книгу, і вважаю, що “Червоний голод і війна Сталіна проти України” заслуговує на якнайшвидший переклад українською і видання в Україні.

Стріляли в обраних, а викорінити хотіли всю Україну. Та вона виявилася занадто великою, і лише це, за спогадами Хрущова, завадило їм вислати всіх українців до Сибіру. Але багатьох вони таки депортували, і минулого місяця ми згадували разом з вами про операцію “Запад”. У жовтні 1947-го протягом лише одного дня понад 75 тисяч мешканців західних областей України примусово вивезли до східних районів СРСР.

Сьогодні дуже легко винуватити Росію, тим більше, є за що. Але не варто забувати і про власну відповідальність. Хіба Голодомор та великий терор 30-х, депортації 40-х і русифікація 70-х стали б можливими, якби ми, українці, зберегли незалежність, проголошену сто років тому? А втратили ми її тоді, зокрема, і через те, що лідери національної революції допустили внутрішній розбрат. Через той розбрат Україна стала здобиччю зовнішнього ворога. І Голодомор — жахливе відлуння непростимої втрати Української державності і Української самостійності.

Промовляючи 20 листопада в Дніпрі, у день сотої річниці III Універсалу Центральної Ради, яким було проголошено Українську Народну Республіку, я згадав слова В’ячеслава Липинського — політичного діяча та публіциста тих часів: “не завойовані ніколи чужою зброєю”, а завжди лише “власним внутрішнім розладом” підпадаємо ми під зовнішні впливи. Липинський застерігав від “самоспалення, в якому згоряє наша хата”, ми маємо бути захищені.

Тому, шановні лідери партій і фракцій, закликав і закликаю всі політичні сили до єдності заради України. Так, ми всі за поділ на владу й опозицію, за демократію та багатопартійність. Загальновизнано, що конкуренція — двигун прогресу, і це повною мірою стосується і політичної сфери України. Але внутрішньополітична боротьба не повинна досягати такої температури, щоби руки на ній гріла Росія. Тим більше, як слушно пише пані Епплбаум, страх російського режиму перед Україною зараз залишається надзвичайно високим.

Російська агресія проти нас — це продовження іншими методами тієї самої політики на знищення України, яку Москва впроваджувала в тридцяті роки минулого століття.

І ще з одним хочу звернутися до деяких політиків. Я дуже прошу: в політичній риториці не кидайтеся звинуваченнями у геноциді чи голодоморі! Не робіть з цих болючих для кожного українця визначень слова-паразити. Не оскверняйте тим самим пам’ять мільйонів, які стали жертвами геноциду. Дуже прошу, поважайте почуття десятків мільйонів, яким ця трагедія дуже болить...

Дорогі українці!

Сьогодні ми традиційно запалюємо свічки в пам’ять жертв Голодомору.

Світлі душі невинно убієнних українців тут, зараз, незримо поруч з нами.

Фото і матеріал із сайта www.president.gov.ua

Горить свіча...

Наталія МУЗИЧЕНКО,
село Літки, Броварський район, Київська обл.

Напередодні четвертої суботи листопада — Дня пам’яті жертв голодомору, який цього року випав на 25-те, — душу огортають спогади... Спогади про тих, хто недожив віку, недолюбив, недопрацював на рідній землі, недотворив...

Згадую розповіді своєї бабусі Наталки, на честь якої й мене назвали. Напевно, щось глибокосимволічне є в цьому... Бабі Наталці судилося пережити всі три страшні зими — 1922-го, 1933-го і 1947-го. Судилося пережити і вижити!

Ще дев’ятикласницею я долучилася до збору інформації про родини тих, хто загинув 1933-го в моєму рідному селі Літки Броварського району на Київщині. Саме розповіді моєї бабусі були тими живими свідченнями, які допомогли відкрити страшну правду. Вона пам’ятала імена й прізвища тих, хто загинув від голоду, їхніх родичів й адреси проживання. Ця інформація ввійшла до “Національної книги пам’яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні” в 19 томах. Моєї рідної вже немає на цьому світі, але ті страшні розповіді живуть у моїй свідомості...

Згадую нашу далеку родичку бабу Килю (Килину). Я боялася цієї старезної жінки (а їй тоді було за 90!), вона здавалася мені страшною, адже ніколи й нікому не дивилася в очі. Люди цуралися її. Так і померла самотньою. Вже після її смерті баба Наталка розповіла, що в голодну зиму 1933-го Килина зварила в чавуні і з’їла свою новонароджену дитину! Боже, до якого відчаю мала дійти жінка, щоб їсти своє немовля!?

Пригадую розповідь про людину, яка навесні 1933-го, коли найбільше помирало наших односельців, врятувала мій рід від голодної смерті. Це була жінка, яка кілька місяців потай носила молоко моїй бабусі, у якої тоді було двоє малих дітей. У тієї жінки-єврейки була єдина корова на всю околицю, і вона вночі приносила молоко тим сусідам, хто ще був живий. Це тому, що її син працював “на совєтов” і разом із іншими “червоними служителями” витрушував у людей останнє зерно. Моя баба Наталка уранці знаходила біля порога горнятко з коров’ячим молоком. Так моя родина і вижила в той страшний час. До речі, син тої жінки таки довідався про нічні походи матері й вигнав її з дому, при цьому погрожував смертю всім, хто буде їй допомагати чи схоче запросити у хату. Нещасна кілька днів лежала під ворітьми на соломі, а моя баба носила їх гарячу воду, щоб хоч якось підтримати. Та жінка так і померла біля воріт свого дому...

Прикро, що зараз я навіть не знаю імені тої, яка, ризикуючи, рятувала чужих дітей від голодної смерті! Не знаю навіть, де її поховано...

Пригадую розповіді про “труповозку” — кобилу, запряжену в сани, на які клали померлих і вивозили до Покровської церкви на цвинтар. Там була велика яма, куди скидали тіла односельців. Троє чоловіків із червоними пов’язками на рукавах ходили від хати до хати й збирали тих, хто помер. І так щодня. Забирали навіть тих, хто ще ледь дихав, мотивуючи це тим, що їм буде менше роботи завтра, тобто не доведеться знову йти в ту ж саму хату. Часто не несли, а просто тягли за ноги по мерзлій землі...

2008-го наша громада встановила на тому місці поховання пам’ятний знак.

Спогади переплітаються з сучасністю... Часто, їдучи з Броварів до Києва, минаю міську водонапірну башту. Саме там, за свідченням очевидців, які збирала мій учитель і друг Марія Овдієнко, було місце, де закопували трупи померлих, підібраних на вулицях Броварів. У 60-х роках минулого століття, коли закладали основу водонапірної башти, рили яму, й екскалаторний ківш щоразу наповнювався кістками. Про це збереглися спогади очевидців. Чи багато місцевих мешканців про це знає?

Ще на одному місці, де в минулому столітті була могила померлих від голоду у Броварах, — тепер кафе й автомийка... Люди танцюють і співають на місці поховань броварців...

Мої спогади наводять на думку, що ми не вчимося на своїх помилках... Не враховуємо уроків історії... Не пам’ятаємо...

Подивімося в небо! Там не тільки зоряна краса, а й душі тих, хто помер у муках заради нашого щасливого майбутнього...

Поминання жертв Голодомору на Флориді

Віра БОДНАРУК,
професор, голова Гром. Комітету
Фото **Христини ЧАЙКОВСЬКОЇ**

Скорботну річницю Голодомору 1932—33 рр. щороку згадує українська громада у Флориді в листопаді. 56 Відділ Союзу Українок Америки (СУА) на своїх людних сходинах запалює свічку пам’яті на чорно-вишиваному рушнику. На цьогорічному відзначенні Лідія Білоус, референтка Суспільної Опіки Головної Управи СУА, розказала про заходи СУА, спрямовані на те, аби донести до свідомости спільноти світу цю трагедію українського народу.

У листопаді 1933 р. Головна Управа СУА організувала “Комітет надзвичайної допомоги голодуючим українцям”. У журналі СУА “Наше Життя” друкувалися архівні документи про працю цього комітету. СУА здійснив переклад англійською мовою книги проф. Валентини Борисенко “Свічка пам’яті 1932—33 рр.” — усні свідчення очевидців Голодомору. Було ухвалено рішення, аби публічні бібліотеки в США включали книги про Голодомор у свої книгозбірні. На XXXI Конвенції СУА в 2017 р. ухвалено резолюцію сприяти усвідомленню Геноциду-Голодомору серед американських громадських та академічних спільнот.

19 листопада заходами Громадського Комітету західно-південної Флориди, до якого входить 56 Відділ СУА, була відправлена соборна панахида за жертв Голодомору в церкві Входу в Храм Пресвятої Богородиці під проводом єпископа Богдана Данила у співслужінні греко-католицьких священиків о. Василя Петрова і о. Володимира Волощука та православних священиків о. Олега Сацюка і о. Івана Фатенка.

Члени Громадського Комітету — Віра Боднарук (голова), Дарія Томашоска, Лідія Білоус, Рома Гуран, Леся Попель, Ігор Гронь, Ліда Бойко, Оксана Лев, Клара Шпічка, Одарка Горбачевська і Богдан Боднарук запалили свічки в пам’ять загиблих жертв Голодомору.

Святий Миколай врятував

Людмила КОСТРЮКОВА,
м. Дніпро

— Онучко, попитай своїх професорів, чому та страшна голодівка у 32-му році сталася? — звернулася до мене моя бабуся, коли я 1975 року вступила до університету. — Вчені ж люди! Знають і тобі розкажуть. Бо ми, колгоспники, не можемо зрозуміти і пояснити, чому той мор стався у тридцять другому? Це я тобі, як свідок, говорю. Стільки людей повмирало... Але врожай... Такий щедрий, якого ніхто з дідів-прадідів і не пам’ятав. І весь залишився стояти на полях, покритих снігом. Почорнів. Пропав.

А нам не дозволили його збирати. Охороняли ті поля люди зі зброєю, а відчайдухів із нашого села, що вночі пробиралися за колосками, розстрілювали. Оце й досі не розумію: чому люди мали або з голоду помирати, або під кулю йти. І йшли ж, бо спасу нема! А пшениця і жито такі ж гарні у полі стояли, — повторювала бабуся. — А потім почорніло все і пропало. І людей багато пропало... Через отих, оскаженілих... нелюдів...

Я виконала прохання бабусі, і на лекції з обов’язкової тоді дисципліни “Історія КПРС”, коли викладали тему про “успіхи колективізації 30-х років”, запитала про це у викладача, кандидата історичних наук, доцента Гусака. Я добре запам’ятала прізвище цього “історика”, оскільки запитання від бабусі-свідка “успіхів” обернулося мені негайним викликом на співбесіду в комітет комсомолу факультету, де кілька комсомольських активістів на чолі з Гусаком втовкмачували мені “правильну лінію політики партії і уряду“: не було голодомору в Україні — “була революційна доцільність”! А ще запитували, чи не пов’язана з дисидентами? Тоді, першокурсниця університету, слово “дисидент” я почула вперше.

Влітку на канікулах знову поїхала до бабусі в село Красне (тепер Садове) Софіївського району Дніпропетровської області. І вже детальніше розпитувала її про голодомор (як таврована “дисидентка” у ще не таврованої “дисидентки”).

Бабуся винесла з хати ікону Святого Миколая Чудотворця, сіла поруч зі мною і почала розповідати, чому Святий Миколай шанований у нашій родині, і чому йому вона молиться.

...Була пізня осінь 1932 року. Знесилена від голоду, вона лежала на ліжку в холодній хаті в очікуванні смерті. Знала, що десь там, у запічку, лежить, загорнутий у вишитий нею рушник, шматок хліба. На чорний день. Але попри те, що цей чорний день уже настав, сил дістати його в неї зовсім не було.

І раптом у віконце хтось постукав. Вона повернула голову й побачила чоловічий силует, а потім обличчя людини, що заглядала в темну хату. “Божечки, так це ж Миколай! Миколай Чудотворець!” — впізнала, бо старовинна ікона на покуті батьківської хати саме його лик відображувала.

Бабуся, — а в ті страшні роки ще зовсім молодюсінька дівчина на ім’я Марія — махнула Миколаю знесиленою рукою, запрошуючи зайти. Він одразу ж з’явився у хаті й зупинився на порозі, простягнувши руку в очікуванні милостині і слабким голосом попросив її: “Дівчино, дай мені водички і хліба, бо вмираю. А мені ще багато людей рятувати від смерті треба... Така біда навкруги...”

Моя майбутня бабуся тільки й змогла вимовити: “Там...” Богоподібний чоловік — так бабуся Марія у своїй розповіді описувала прибульця — дістав із запічка хліб, зачерпнув кухлем води із відра і, розламавши черствий шматок останнього в домі хліба, половину подав разом із водою їй, а половину з’їв сам, запиваючи водою.

— Будеш жити! — запевнив Чудотворець. — Мати вже з міста повертається — виміняла хліба. Вийдеш заміж і діточок багато народиш... А протягом тижня багатство отримаєш.

І розчинився. Як наче і не було його.

Через кілька годин справді повернулася з міста Маріїна мати і принесла висівок із пшениці, з яких напекла коржів. Ще й розповіла щойно почуте: в колгоспі забили хворого коня і переправили у лісосмугу за ставком.

Моя майбутня бабуся вночі вирушила з мішком і ножем за кінським м’ясом. Коли нарешті доповзла до мертвого коня, то виявила, що хтось уже понадрізав конину і, мабуть, не подужавши все забрати, покинув залишки. Марія забрала їх у свій мішок і, повернувшись додому, разом із матір’ю засолила те кінське м’ясо. Це у той жахливий рік було справжнім багатством!

Нічний здобуток допоміг родині вижити.

— Це ж так святий Миколай Чудотворець мені віддячив за хліб і воду, — пояснювала бабуся. — Ось чому ця ікона Святого Миколая для нашого роду є покровителькою.

Через два роки Марія вийшла заміж і народила синочка, а згодом і трьох доньок, а ті подарували їй семеро онуків. Діждалася й правнуків, попри те, що на життєвому шляху українського села трапився ще один страшний голодомор 1947 року, який вона вже називала не штучним, як 1933-го, а повоєнним.

Але і про цей голодомор на лекціях з історії України в університеті вчені-теоретики, “будівники комунізму” воліли теж не розповідати: заборонено! Та я вже й не питала: репресії і в 70-ті роки в СРСР тривали. Тільки в іншій — більш завуальованій формі. Втім, не тільки через них я не ставила запитань. Як очевидець, як свідок, як учасник тих трагічних подій — тоді, ще НА Україні, — моя бабуся Марія розповіла мені більше, ніж могли б повідомити ідеологічно заангажовані комуністичні “вчені-історики“, що про геноцид українців покірно мовчали, підлаштувавшись під існуючий тоталітарний режим.

P. S. Після смерті маминих батьків мені у спадок дісталася ікона Святого Миколая Чудотворця. Як сімейна реліквія, як святиня, що захищає і допомагає. Як пам’ять про те, що добрі справи і вчинки мають властивість повертатися до людини, яка їх вчиняє. Так учила мене бабуся, яка пережила і голодомор, і війну, і знову післявоєнний голодомор... І пішла в інший світ на початку 90-х спокійно і мирно, благословивши іконою Святого Миколая Чудотворця своїх чотирьох дітей і правнучку, мою доньку — також Марію.

“Правду про Голодомор ми ще не знаємо сповна”.

Яким бути українському календарю?

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Цими днями Україна і весь демократичний світ вшановують пам’ять про 7 мільйонів жертв Голодомору — геноциду української нації, вчиненого комуністичною радянською владою в 1932—1933 рр. На території Національного музею “Меморіал жертв Голодомору” відбулися скорботні заходи за участю перших осіб держави, представників всіх релігійних конфесій, громадськості, медіа та гостей столиці. А напередодні у Меморіалі відкрили виставку “Розірване коло”. Співорганізатори виставки — Музей книги і друкарства України, Національна історична бібліотека України, Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАНУ, Національний центр народної культури “Музей Івана Гончара”, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Державний архів Вінницької області.

Олеся Стасюк, Ганна Сокиріна і Людмила Хауха

Що таке свято? Чи є місце святам у нашому житті? Які свята головні для кожного з нас? Що святкують українці сьогодні? Намагаючись знайти відповіді на ці питання, наукові співробітники Національного музею “Меморіал жертв Голодомору” проаналізували стан календарних свят в Україні. На жаль, для значної частини українців “святих” свят не лишилося, а календарні свята втратили свою сакральність. Ми святкуємо все: радянське, церковне, європейське і не намагаємося зрозуміти — чому. Вітаємо жінок із 8 березня, бо так треба подарувати щось саме цього дня. Не знаємо, куди подіти себе 1 та 2 травня, бо городи є не у всіх, отож їдемо на шашлики. Вболіваємо за 9 травня, бо “діди воювали”. Фарбуємо яйця і йдемо до церкви на Великдень, чому фарбуємо і навіщо йдемо, теж незрозуміло. Як навіжені, шукаємо подарунки перед Новим роком. І так упродовж десятиліть. Не впізнають себе в цьому переліку лише ті, хто народився в тій частині України, яку оминув геноцид.

Сьогодні Україна стає на інший шлях — справжньої незалежності. Першим кроком на цьому шляху є позбавлення від радянського минулого. Органи державної влади розпочали процес декомунізації, і якщо ленінопад українці підтримали, то декомунізація свят викликала шквал емоцій.

Експонати нової виставки показують, як радянська влада позбувалася традиційних українських свят, вводячи власні. Нова експозиція — відверта розмова про те, якими мали стати і якими стали українці внаслідок впровадження цих свят, яку мету переслідували радянські керманичі, вводячи кожне з них. “Розірване коло” — спроба закликати кожного замислитися, хто він є, зрозуміти, хто є українці і що є наше.

“Голодомор — не лише вбивство фізичне, вбивство від голоду. Це знищення ментальності, моральності, духовності, традицій, звичаїв, обрядів. У роботі музею ми часто відображаємо різні аспекти Голодомору-геноциду.

Сьогодні представляємо виставку “Розірване коло”. Вона присвячена календарю. Календар, який змінили, по-насильницькому запровадили нові свята. Чому це було так важливо для комуністів? Тому що в календарі відображений уклад життя, а його вони прагнули змінити.

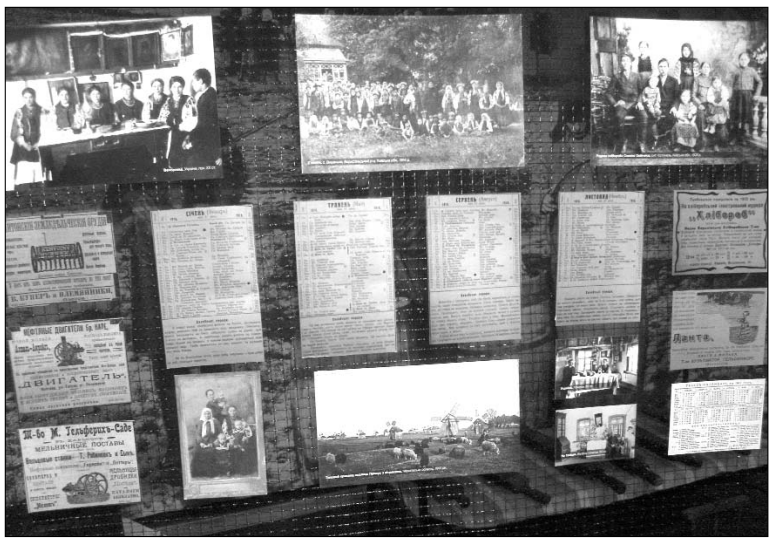

Український інститут національної пам’яті ініціював зміни до календаря. І яким він буде, залежить від нас”, — наголосила, відкриваючи виставку, генеральний директор Національного музею “Меморіал жертв Голодомору” Олеся Стасюк.

“Щороку, ставлячи свічку пам’яті на 15 поверсі свого будинку, вдивляюся у будинки напроти, скільки свічок у ці скорботні дні на підвіконнях інших людей. На жаль, дуже мало. Але я впевнена, що кожна сім’я має величезні втрати.

Моя мама народилася 1941 року і помирала від голоду 1947-го. Але вже в домовині ожила, тому що на неї впала сльоза її матері й душа повернулася до життя.

Бабуся не розповідала про ті жахливі події, бо ми всі боялися, адже жили в тоталітарній державі, яка карала нещадно.

Наші місяцеслови й календарі почали нищити у XVII столітті. Російська церква диктувала, яких святих згадувати, які свята святкувати. Нині необхідно згадати про всі наші втрати, намагатися бути один до одного шанобливішими і добрішими”, — зазначила заступник із наукової роботи директора Музею книги і друкарства України Людмила Хауха.

Серед представлених експонатів “Журнал хуторянина” (1911 р.), “Хліборобський порадник” (1915 і 1916 рр.), “Київський народний календар” (1915 р.), “Советский календарь” (1920 р.), “Календарь антирелигиозника” (1939 р.), “Календар-довідник” (1945 р.), номери журналу “Барвінок” за різні роки, збірник “Дванадцять місяців” видавництва “Веселка” (1982 і 1984 рр.), “Народний календар” (1995 р.).

Також у ці дні в столиці відбулися “Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми дослідження Голодомору у XXI столітті: цифри, джерела, висновки”; зустріч зі свідками Голодомору — Миколою Онищенком, Зіновієм Маслом та Тамарою Бедренко; відкритий майстер-клас із виготовлення свічки “Не дамо згасити свічу пам’яті”; відкриття науково-публіцистичної банерної виставки “НАС ВБИВАЛИ, БО МИ УКРАЇНЦІ...”, концерт пам’яті жертв Голодомору “Хорал Безсмертя. Майдан—Еволюція”.

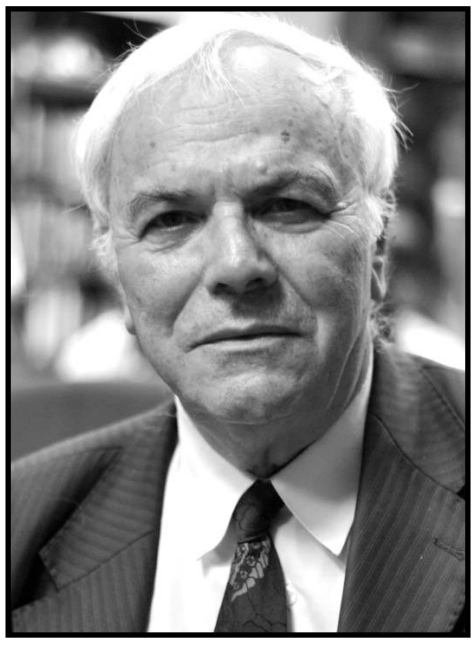

Помер Василь Німчук, видатний український мовознавець

“Німчукова епоха в лінгвістиці — від виокремлення мовного явища в синхронії та діахронії до ґрунтовного та енциклопедичного тлумачення його в загальнослов’янському контексті; транслінгвальна академічна школа вивчення мови не лише в царині мовній зокрема, а й у річищі української культури та історії загалом”, — писав до недавнього ювілею Василя Німчука Віктор Мойсієнко.

Народився Василь Німчук 6 липня 1933 р. у с. Довге на Іршавщині. 1955 року закінчив Ужгородський університет (вступив на фізико-математичний факультет, а закінчив філфак), учень Степана Бевзенка. Потім аспірантура, і з 1958 року він працює в Інституті мовознавства НАН України, а з 1991-го — в Інституті української мови НАН України, де в 1998—2008 роках був директором, а потім завідувачем відділу історії та граматики. З його ініціативи 2001 року почав виходити академічний журнал інституту “Українська мова”, головним редактором якого був.

Дослідник давньоруської та старослов’янської мов, історії, діалектів та ономастики української мови, історії української літературної мови, історії української лінгвістики, проблем української мови як конфесійної тощо.

Підготував до видання і дослідив 25 томів “Пам’яток української мови”, зокрема “Лексикон славенороський” Памви Беринди (1627), “Лексис...” Л. Зизанія (1596), “Синоніму словенороську” (XVII ст.), “Словник української мови” П. Білецького-Носенка (1838—1843), “Лексикон славено-латинський” Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського (XVII ст.), “Буквар” Івана Федорова (1574), “Граматику ...” М. Смотрицького (1619), “Граматику...” Л. Зизанія (1596), “Київські глаголичні листки” (X ст.).

Ініціював роботу над новим нерадянським українським правописом, результатом якої став “Проєкт правопису” 1999 року, так і не ухвалений за атмосфери президентства Л. Кучми.

Помер у своєму рідному селі 26 листопада на 84-му році життя. Там же в селі Довгому Іршавського району в Свято-Іллінському храмі 27 листопада відбулася церемонія прощання.

ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка глибоко переживає втрату, якої зазнала українська наука, і щиро сумує за видатним мовознавцем, видатним українцем Василем Васильовичем Німчуком. Висловлюємо глибокі співчуття колегам, учням, друзям, близьким і рідним померлого.

«Запали свічу, Україно!»

Напередодні вшанування жертв Голодомору до студентів гуманітарно-педагогічного факультету НУБІП України завітала знана поетеса, публіцист Наталка Дзюбенко-Мейс. Розповідь пані Наталі органічно перепліталася зі спогадами про Джеймса Мейса, того, “кого обрали українські мертві”, аби донести світові страшну правду про свідоме й організоване Москвою нищення українців, та розмислами про сучасну Україну. Гостя відповіла на запитання студентів, зокрема наголосила на тому, аби життя в нашій державі, нарешті, було гідним звання людини, треба бути висококваліфікованим фахівцем. Покійний Джим, зауважила, підкреслював, що українські студенти, на відміну від американських, на голову вищі щодо знань, однак їхні ровесники за океаном надзвичайно практичні. Отож нашій молоді бракує саме практичної реалізації здобутих знань.

Пані Наталя розповіла, як редагувала та готувала до друку унікальну книжку про Голодомор, укладену Володимиром Маняком та Лідією Коваленко. Про пережите потрясіння від свідчень очевидців, які чудом вижили, особливо коли йшлося про канібалізм, коли матері вбивали своїх дітей, коли споживали людські трупи... Оті страшні події негативно позначилися на генофонді нації, ми й понині відчуваємо те, що голод, а згодом репресії 1937 року винищили українську еліту, брак якої негативно впливає на державотворення нашого сьогодення. Вона навела цікавий факт, що коли померла на 102-му році життя її бабуся, то в її скрині, до якої за життя нікого не підпускала, вони знайшли вузлики із сухарями...

Травма ця дуже глибока, зрештою, й сучасна російсько-українська війна, наголосила пані Наталя, своїм корінням сягає в ті страшні роки... На жаль, правду про Голодомор ми ще не знаємо сповна, як і своєї правдивої історії, а без цього ми не зможемо себе ідентифікувати як повноцінна, самодостатня нація, не зможемо стати сильною державою, на думку якої зважатиме світ.

На завершення зустрічі Н. Дзюбенко-Мейс майстерно прочитала свої поезії, студенти мали можливість на згадку придбати її книжки та отримати автограф... Вірю, що зерно правди з уст поетеси запало в душі молоді та зійде щедрим урожаєм...

Сидір КІРАЛЬ

Фестиваль «Герої Базару — Лицарі України»

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

19 листопада 2017 року в селі Базар Народицького району відбулися традиційні заходи з ушанування пам’яті героїв Другого Зимового походу (Листопадового рейду) Армії УНР. 96-річчя загибелі патріотів України відзначали цьогоріч уже не на громадському рівні, як у попередні роки, а на державному: меморіал Героїв Базару, пам’ятний знак, який 2017 року відреставровано з ініціативи голови Житомирської ОДА Ігоря Гундича, внесено з цього року до Національного списку.

Участь у заходах взяли голова Житомирської держадміністрації Ігор Гундич і голова Житомирської облради Володимир Ширма, депутат Житомирської облради Сидір Кизін, сільський староста Базару — Олександр Будько, член правління “Соловецького Братства” Василь Овсієнко, почесний голова СОУ Євген Лупаков, голова КУНу Степан Брацунь, директор театру “Дзеркало” Володимир Петранюк... представники громадських і політичних організацій: Української партії, КУНу, ОУН(д), “Свободи”, Спілки офіцерів України, Українського козацтва, “Чорних запорожців”... Активну участь у заходах вшанування пам’яті героїчно полеглих вояків взяли: духовенство Київського Патріархату, військовий оркестр, почесна варта і салютна група Житомирського військового інституту, ліцеїсти Військового ліцею імені Богуна, студенти Київського коледжу з посиленою військовою підготовкою, а також підростаюче покоління українських патріотів із Польщі, які прочитали зворушливі поетичні рядки про героїв Базару і сучасних героїв новітньої війни з Росією...

Вперше пройшов у Базарі цьогоріч і Всеукраїнський патріотичний фестиваль “Герої Базару”, приурочений до 96-річчя. В концерті-реквіємі вшанування Героїв Базару взяли участь відомі в Україні барди та виконавці: Михайло Хай, Тарас Компаніченко, Сергій Василюк, Василь Лютий, Ярослав Крисько, Андрій Ляшук, Олександр Тріус, Святослав Силенко та гурти: “КораЛЛі”, “РоліКарп”, “Тінь Сонця”, “Хорея Козацька”... У рамках першого фестивалю, організованого Міністерством молоді та спорту, відбувалась виставка світлин воїнів російсько-української війни 2014—2017 років та презентація патріотичної літератури.

Також уперше відбувся історичний диспут за участю істориків — науковців, краєзнавців і реконструкторів на тему “Другий зимовий похід армії УНР — спроба відновлення Української державності”. У найближчому майбутньому заплановано відкриття повноцінного музею та реконструкція прилеглої території навколо Меморіалу Героїв Базару.

Історична довідка.

Скоро буде 100 років з часу героїчного вчинку 359 українських вояків Волинської похідної групи армії Української Народної Республіки (УНР), які, потрапивши у ворожий полон, відмовились перейти на службу до Червоної армії і були розстріляні окупантами у селі Базар (нині Народницького району Житомирської області). ...Серед людських городів у Базарі були дві занедбані могили, порослі бур’янами. Одна метрів 60, друга — метрів 40. В одній, кажуть, розстріляні, а в другій померлі поранені. Полонених, зокрема й поранених, тримали в церкві с. Малі Миньки, 18 листопада їх відконвоювали до містечка Базар, зачинили в церкві та двох синагогах.

21 листопада 1921 року 359 полонених, зокрема й поранених, котовці вивели за село, зачитали постанову “п’ятірки” про розстріл їх як “ворогів народу”. Перед розстрілом один із старшин подав команду “струнко”, та всі заспівали національний гімн “Ще не вмерла Україна!” Під звуки національного гімну гинули наші герої. Прикметно, що наказ про розстріл підписано вже після здійснення вироку, продиктованого єдиною лише “революционной совестью”. Серед московских окупантів, які заднім числом підписали вирок, не було жодного українця!

1941 року, за німецької окупації, українські націоналісти-мельниківці (ОУН-м) організували тут велелюдне відзначення 20-річчя базарської трагедії. Керував ним Олег Кандиба-Ольжич, закатований пізніше в німецькому концтаборі Заксенхаузен. Знову пролунав у Базарі гімн “Ще не вмерла Україна...”, засвідчуючи волю народу змагатися за свою незалежність. Було воздвигнуто й освячено дерев’яний хрест. Німці в цьому ушануванні побачили загрозу їхній владі. Гестапівські агенти почали арештовувати учасників подій у Базарі, в довколишніх селах, потім у Коростені, Радомишлі, Житомирі. Більшість утримували в Радомишльській тюрмі та в Житомирській тюрмі по вулиці Пушкінській. На початку грудня на Мальованці в Житомирі їх почали розстрілювати. За тодішніми підрахунками, на Житомирщині було заарештовано і розстріляно не менше як 721 особу...

Світлу пам’ять героїв Базару розпочали офіційно вшанувати лише через 50 років — з осені 1991 року. Житомирські організації УРП, СНУМу та РУХу встановили на могилі хрести і таблицю з іменами всіх 359 героїв, були вони освячені 17 листопада в присутності кількох сотень людей — місцевих і гостей з усієї України. Страчених під Базаром за поданням СБУ реабілітувала Генеральна прокуратура України.

2000 року українські ветерани визвольних змагань з Об’єднання колишніх вояків Українців у Великій Британії і Українська Автокефальна Православна Церква Великобританії та члени Спілки офіцерів України у селі Базар Народицького району, Житомирської області, на братській могилі розстріляних Героїв збудували Меморіал пам’яті Героїв Базару з іменами полеглих воїнів роботи житомирського скульптора Олександра Бориса. У жовтні 2002 на території меморіалу перепоховали з братської могили біля с. Звіздаль останки 46 воїнів Армії УНР — учасників Другого зимового походу, що полягли в бою. Їхні могили в лісах знайшли базарець Павло Єсипчук та житомирянин, у минулому політв’язень Сергій Бабич. У списку страчених є вояки з усіх центральних областей України, особливо багато — родом із нинішніх Вінницької (58), Хмельницької (50), Київської (34), Полтавської (32) та Черкаської (25) областей. Уже в кількох містах і селах України встановлені пам’ятні таблиці з іменами героїв Базару.

96 років, що минули відтоді, змушують схилити голови перед українськими лицарями, учасниками національно-визвольних змагань.

Військові віддають шану Героям

Відкритий лист Президентові України Петрові Порошенку

Шановний пане Президенте!

У м. Коломиї проживає ветеран української національно-визвольної боротьби, довголітній політв’язень московських тюрем і концтаборів Мирослав Симчич — “Кривоніс”.

Мирослав Симчич народився 5 січня 1923 р. у с. Верхній Березів теперішнього Косівського р-ну. Після сільської семирічки навчався в Коломийському архітектурному технікумі. В 17 років вступив до лав молодіжної ОУН, де отримав підпільне псевдо “Кривоніс”. 1943 р. навчання в технікумі перервав, оскільки став курсантом вишкільного куреня УНС ім. Є. Коновальця “Чорні чорти”. У складі куреня брав участь у боях проти німецьких та угорських загарбників. Невдовзі провід ОУН скерував його до Коломиї для розвідувальної роботи, оскільки володів німецькою мовою, а навчання в технікумі служило добрим прикриттям для протинацистської діяльності.

На початку березня 1944 р. Мирослав Симчич за наказом проводу відбув до УПА, брав участь у боях із гітлерівцями. Невдовзі “Кривоноса” скерували до старшинської школи “Ґреґіт”, яку закінчив 20 серпня 1944 р. Після того він готував стрільців УПА, провів багато переможних боїв із німецькими та московськими загарбниками.

У жовтні 1944 р. “Кривоніс” очолив чоту в “Березівській” сотні, у складі якої брав участь у десятках боїв, рейдів і переходів. Найвидатнішим видався бій сотні під його командуванням у селі Рушір. Сотня розгромила у січні 1945 р. велике формування, що прибуло в Карпати з каральною місією під командою полковника Дергачова. У ході бою “Кривоноса” поранено розривною кулею в руку, проте він бойової позиції не покинув. У всіх боях проти німецьких, угорських і московських загарбників Мирослав Симчич відзначався хоробрістю і військовою грамотністю.

4 грудня 1948 р. “Кривоніс” після затяжного бою непритомний потрапив до більшовицького полону. Слідство, допити, катування, обіцянки емгебістів не зламали мужнього повстанця. 13 березня 1949 р. обласний суд у Станіславі засудив Мирослава Симчича до 25 років концтаборів та 5 років позбавлення прав. Після довгих етапів і перебування у пересильних в’язницях потрапив на Колиму. Незабаром і в’язні, і адміністрація таборів побачили, що скорити гірського орла неможливо, навіть закривши його в залізній клітці. За непокору табірній владі Мирослава Симчича часто карали, нацьковували на нього карних злочинців, проте зламати не зуміли. “Незручного” в’язня кожен табірний начальник після невдалої спроби покорити намагався якомога швидше позбутися. Тому “кочував” таборами.

Звільнили його 7 грудня 1963 р. Після поневірянь на відносній волі осів у місті юнацької мрії Запоріжжі. Пов’язав свою долю з Раїсою Мороз. 27 жовтня 1965 р. у них народився син Ігор. Сімейним щастям насолоджувався недовго.

28 січня 1968 р. Мирослава Симчича заарештували працівники Івано-Франківського КГБ. Слідство з допитами, вигаданими звинуваченнями і фальшивими свідками забрало понад два роки життя, назавжди підірвало здоров’я. Не зумівши нічого довести, кагебісти звернулися до Президії Верховної Ради СРСР з просьбою, щоби Мирославові Симчичу повернути старий термін, який свого часу Президія скоротила. Без жодного суду за рішенням Верховної Ради СРСР Мирослава Симчича у березні 1970 р. повторно запроторили до концтаборів.

Етапи до мордовських таборів пройшли в сутичках із карними злочинцями, яких інструктували начальники в погонах. Після семи років перебування у штрафному таборі для політв’язнів Мирослава Симчича перевели до табору для карних злочинців. Але й у середовищі закоренілих злочинців цінилися мужність, сила волі, почуття справедливості, тому табірне керівництво не зуміло таким чином зламати українського повстанця.

30 квітня 1985 р. Мирослав Симчич після майже 33-річного терміну перебування в комуністичних тюрмах і концтаборах опинився на волі. Вдома у Запоріжжі чекали дружина Раїса, сини Ігор і Мирослав.

Із настанням української незалежності Мирослав Симчич розпочав у Запоріжжі просвітницьку і громадську діяльність, очолив Братство ОУН—УПА. Навесні 1996 р. разом з дружиною Раїсою перебрався до Коломиї, де невдовзі йому доручили провід в станиці Братства ОУН—УПА.

Активна життєва позиція, дана на вірність Україні клятва, гаряче серце патріота і дух борця спонукають Мирослава Симчича до невтомної безперервної праці на громадському і просвітянському поприщах во ім’я розбудови України. Почесний громадянин міста Коломиї Мирослав Симчич користується заслуженою шаною усіх свідомих українців як справжній Герой України, бо живе, як і в молоді роки, для України.

Рішеннням Косівського районного суду від 15 листопада 2017 р. Мирослава Симчича реабілітовано.

Шановний пане Президенте! Мирослав Симчич належить до тієї славної когорти українців, які й сьогодні заявляють: “Не хочемо ні слави, ні заплати. Заплатою нам радість боротьби!” Усім своїм життям-боротьбою Симчич довів, що гідний носити високе звання Героя України. 88 років тому найактивніша верства української нації словами полковника Євгена Коновальця проголосила: “У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії...”. Мусимо сьогодні чітко визначитись і ми. Відмова від злочинного комуністичного минулого й пошанування людей, які посвятили торжеству української національної ідеї — побудові Української Самостійної Соборної Держави — своє життя, мала б стати одним з основних мірил при визначенні патріотизму кожного українця.

Шановний пане Президенте! Мирослав Симчич давно й заслужено є Героєм України. Вручивши йому до 95-річного ювілею орден і посвідчення, Ви задовольните бажання тисяч українців, які захищають східні рубежі держави від московського окупанта, а також продемонструєте всьому світові свою державну мудрість і самостійну політику великої держави Україна.

З повагою і надією на торжество справедливості

Михайло АНДРУСЯК,
лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка,
Коломия

“Перемога у війні з Росією починається з утвердження національної ідеї”.

Звіт контрольно-ревізійної інспекції X з’їздові Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Шановна президіє! Шановні делегати з’їзду! На IX з’їзді ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка було обрано контрольно-ревізійну інспекцію у складі Олексія Черняхівського (голова), Ігоря Голобуцького, Михайла Сопівника, Євгена Букета та Володимира Проценка. У своїй роботі інспекція керувалася статутними вимогами Товариства, реагувала на факти порушень статутних вимог, різноманітних ускладнень, що з’являлися в роботі окремих об’єднань.

Найсерйознішою була ситуація в Запорізькому обласному об’єднанні. З листопада 2013 року до квітня 2014 року на адресу Голови ВУТ і контрольно-ревізійної інспекції надійшли спочатку від одного, а потім ще від п’яти членів Запорізької “Просвіти” матеріали на 15 аркушах про те, що в обласному об’єднанні не затверджено склад контрольно-ревізійної інспекції, немає звітів про надходження коштів, зібраних для спорудження пам’ятника Тарасу Шевченку в Запоріжжі, невідомо, де подівся різограф, голова правління Ткаченко незаконно вселився з сім’єю в приміщення “Просвіти”. В мережі Інтернет з’явився заклик: “Закликаю всіх нарешті взятися за виконання заповіту нашого пророка “і потече з України в синєє море кров ворожа” за підписом “провідного полковника Армії порядку Ткаченка”, голови Запорізького облоб’єднання.

Секретаріат з інспекцією надіслали Ткаченку листа з додатками звернень просвітян із проханням розглянути їх із заявниками та надати відповідь. Через відсутність дій, центральне правління та інспекція ухвалили затверджене Головною радою відповідно до ст. 5.10.Д Статуту рішення

- провести позачергову конференцію Запорізького облоб’єднання;
- обрати голову, контрольно-ревізійну комісію та членів правління облоб’єднання;
- Олегу Ткаченку негайно звільнити приміщення та не використовувати його у власних цілях;
- відповідно до Статуту визначити дату, місце та час проведення конференції та норму представництва делегатів.

У липні 2014 року, через невиконання попередньої ухвали, Центральне правління повторно ухвалило аналогічне рішення. У зв’язку із зростанням протистояння голови об’єднання з активістами, Центральне правління направило Голову контрольно-ревізійної інспекції в Запоріжжя для здійснення перевірки діяльності облоб’єднання. Під час перевірки було встановлено відсутність заходів роботи об’єднання у 2013, 2014 роках, документів на сплату членських внесків, обліку членів “Просвіти”, матеріалів перевірок контрольно-ревізійної комісії. Ключі від офісу “Просвіти” були тільки у голови правління, ніхто з членів “Просвіти” не міг до нього потрапити, документи на квартиру, в якій містився офіс “Просвіти”, не були пред’явлені, в ній мешкала сім’я голови правління. В електронних засобах інформації голова Ткаченко безпідставно подавав неправдиву інформацію про керівництво ВУТ “Просвіта” та просвітян облоб’єднання, використовуючи брутальний стиль висловлювань, що підривало авторитет ВУТ “Просвіта” і суперечить ст.3.7.В,Г Статуту Товариства. Абсолютна більшість опитаних просвітян вважали, що Ткаченко не повинен очолювати Запорізьку “Просвіту”.

20 вересня 2014 року відбулася позачергова конференція, на якій головою обрали Артюшенка Ігоря, який також став народним депутатом України, обрали членів правління та контрольно-ревізійну комісію.

Проте колишній голова Ткаченко не виселявся з офісу “Просвіти”, не віддавав ключі та статутні документи.

Правління Запорізького облоб’єднання засудило Ткаченка за дії, що порушують Статут Товариства та Закон України “Про громадські об’єднання”, за аморальну поведінку, за відсутність звітності та контролю за надходженням і витратою коштів та виключило Ткаченка О. В. з членів “Просвіти”.

З допомогою поліції приміщення “Просвіти” передали новому правлінню, а реєстраційна служба юстиції внесла дані про зміни у складі керівних органів Запорізького облоб’єднання.

24 жовтня 2013 року комісія у складі голови КРІ Черняхівського та члена головної ради Антоненка виконувала перевірку діяльності Чернігівського облоб’єднання на підставі листа директора ТОВ “Редакційно-видавничий центр “Сіверщина” і головних редакторів газет “Сіверщина” і “Біла хата”.

Перевіркою було встановлено, що контроль над газетою “Сіверщина”, заснованою 1992 року Чернігівською “Просвітою”, був втрачений у зв’язку зі звільненням від обов’язків редактора Чепурного, голови Чернігівської “Просвіти”.

Газета “Біла хата” (заснована 1997 року) 2012 року публікувала агітаційні матеріали на підтримку кандидата в народні депутати України від Партії регіонів, пізніше перестала видаватись.

Більше 10 років у приміщенні “Просвіти” працювала мистецька галерея “Круті сходи”, але через суперечки про сплату боргів 2013 року вона була закрита.

Свого часу Чернігівська “Просвіта” відкрила культурно-мистецький центр “Інтермеццо”, але через борги центр переїхав в інше приміщення і юридично був втрачений для “Просвіти”.

Під час перевірки не було пред’явлено жодного річного плану роботи “Просвіти”, протоколи засідань правління за 2010 рік були відсутні, за 2011 рік наявні лише 3 протоколи, за 2012 рік — один протокол. У звітній доповіді голови правління повідомлялось про наявність 17 організацій “Просвіти” у складі об’єднання. Зовсім не було інформації про роботу найбільшої за чисельністю Чернігівської міської організації. Невідома діяльність ще 10-ти організацій, кількість членів “Просвіти” в об’єднанні також не відома.

Комісія провела зустріч з авторами листа, з просвітянами Чернігова, на якій була висловлена стурбованість занепадом роботи загалом у Чернігівському облоб’єднанні.

На засіданні Центрального правління після розгляду результатів перевірки голова Чернігівської “Просвіти” Чепурний запевнив правління, що зазначені недоліки будуть усунені. Проте через рік Центральне правління і контрольно-ревізійна інспекція констатували, що в Чернігівському облоб’єднанні триває глибока криза. Жоден із пунктів спільної ухвали фактично не був виконаний.

Тому облоб’єднанню рекомендували активізувати свою діяльність та ухвалили провести позачергову конференцію з участю представника центральних органів. Така позачергова конференція відбулася. Головою правління обрали Олександра Шевченка.

У червні 2016 року контрольно-ревізійна інспекція розглянула роботу Київського міського об’єднання, де головою є Кирило Стеценко. Після обговорення голові правління вказали на необхідність поліпшення організаційної роботи та координації роботи районних об’єднань м. Києва.

Шановні делегати!

Детально розповідаючи про події, що відбувалися не один місяць і не один рік у Запорізькому обласному об’єднанні, де одних паперів назбиралося на 130 сторінок, а також про роботу Чернігівської “Просвіти”, інспекція хоче звернути увагу голів обласних об’єднань та голів контрольно-ревізійних комісій на необхідність своєчасно реагувати на запити членів “Просвіти”, на перевірку порушених статутних вимог, тому що затягування з вирішенням цих питань призводить до серйозних ускладнень.

Кошти на здійснення своїх просвітницьких заходів ВУТ “Просвіта” отримує з державного бюджету, відповідно до заздалегідь складеного плану роботи. Перевірки КРУ за звітний період не проводилися.

За звітний період з держбюджету на рахунок ВУТ “Просвіта” надійшли кошти в такому обсязі:

- 4 квартал 2013 року — 312 тис. грн,
- 2014 рік — 1200 тис. грн,
- 2015 рік — 660100 грн,
- 2016 рік — 660100 грн,
- 9 місяців 2017 року — 494500 грн.

Загалом це майже в 3,5 раза менше, чим було отримано за попередні 4 роки до IX з’їзду “Просвіти”. На що витрачались кошти?

На видання тижневика “Слово Просвіти”, якому належить велике місце у вихованні українців, витрачено по роках, згідно з документами:

- 4 квартал 2013 року — 125492 грн,
- 2014 рік — 689532 грн,
- 2015 рік — 373475 грн,
- 2016 рік — 359419 грн,
- 9 місяців 2017 року — 291246 грн.

Витрачались кошти також на використання товарів і послуг, комунальні витрати, оплату праці та нарахування на зарплату.

Видавничий центр “Просвіта” (керівник Василь Клічак), попри фінансові труднощі у міжз’їздівський період, зумів видати на кошти держбюджету серію “Бібліотека українського воїна” з 13 (16) книжок із передмовою Павла Мовчана.

Цю бібліотеку передавали воїнам у зону АТО.

Видавничий центр також видав за кошти Міністерства культури та спонсорів 11 найменувань книжок.

За сприяння ВУТ “Просвіта” та його голови у 2013—2014 роках до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка створили документальний фільм-трилогію “Тарас Шевченко” та виготовили 3 тисячі примірників для навчальних закладів і бібліотек. Режисер Дмитро Ломачук — член Центрального правління.

2011 року розпочато створення багатосерійного документального фільму “Героїчне минуле: від Святослава до Небесної Сотні”. За цей час виготовлено 6 фільмів: “Святослав”, “Петро Сагайдачний”, “Іван Виговський”, “Петро Дорошенко”, “Іван Мазепа”, “Іван Богун”. Режисер Дмитро Ломачук, автор сценарію Павло Мовчан. Фільми створені за сприяння партії “Патріот”.

За звітний період мультимедійне видання компакт-дисків із серії “Дитяча колекція” не здійснювалося через брак коштів.

З цієї ж причини не було випуску науково-публіцистичного серіалу “Логос”, газети “Народний лікар”, “Бахмутський шлях”.

Водночас без підтримки центру у Харкові виходить дитячий журнал “Журавлик”, у Чернівцях — журнал “Українська ластівка”, а у Чернігові член головної ради Петро Антоненко накладом 1000 примірників видає обласну газету “Світ-ІНФО”.

За звітний період кошти для обласних об’єднань не виділялися.

За період з 2013 року до 2017 року для обласних об’єднань “Просвіти” розповсюджено друкованої продукції:

- 4 квартал 2013 року — на суму 40 458 грн,
- 2014 рік — 170 302 грн,
- 2015 рік — 180 770 грн,
- 2016 рік — 99 463 грн,
- 9 місяців 2017 року — 48 693 грн.

Ця друкована продукція була вироблена в минулому звітному періоді.

Найбільше (до 50% продукції) було видано для проведення заходів Центральним правлінням у м. Києві, а також для військових частин у зоні АТО, для Донецького, Луганського, Київського об’єднань “Просвіти”. Видавалась продукція Житомирському, Івано-Франківському, Хмельницькому, Чернігівському, Миколаївському, Сумському, Полтавському та Дніпропетровському обласним об’єднанням, Товариству з обмеженою відповідальністю “Видавничий центр “Просвіта”.

Шановні делегати з’їзду!

Обласним об’єднанням “Просвіти”, просвітянам потрібно зміцнювати організаційні засади, принципово ставитися до вимог і обов’язків відповідно до Статуту, вести чіткий облік членів “Просвіти” в первинних районних, міських, обласних осередках та організаціях, добитися сплати членських внесків в осередках, а контрольно-ревізійним комісіям, правлінням об’єднань потрібно вчасно і принципово розглядати заяви, скарги та пропозиції просвітян та обов’язково дотримуватися взірців моралі в громадському та повсякденному житті і членам “Просвіти”, і керівництву організації.

Особливо хочу звернути увагу керівників на своєчасну реєстрацію організацій в органах юстиції, збереження статутних документів, тому що зараз є багато партій, які хотіли б поживитись майном “Просвіти”.

Бажаю успішної роботи десятій конференції “Просвіти”!

Слава Нації! Дякую за увагу.

О. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ,
18.11.2017 р. м. Київ

Ухвала
X з’їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка про ситуацію в Національній суспільній телерадіокомпанії України

Нині, коли Україна четвертий рік перебуває в стані війни з Росією, особливо гостро постає питання інформаційної безпеки. Внаслідок відсутності в української влади стратегічного мислення і необхідності зміцнення інформаційної безпеки існуюча недолуга інформаційна політика перетворюється на руйнівну силу держави.

Останні “новації”, які запроваджує нове керівництво **Національної суспільної телерадіокомпанії України** — це курс на інтернаціоналізацію та двомовність українськомовних регіональних ЗМІ, 90 % яких були і є українськомовними. Громадськість, спостерігаючи за так званою реформою “суспільного мовлення”, розцінює це як злочин проти Української держави.

Під виглядом реорганізації обласних телерадіокомпаній запущено механізм знищення радіо “Голос Києва”, інших регіональних ТРК. Це призведе до того, що 6 мільйонів слухачів будуть позбавлені щоденної українськомовної інформації з життя свого регіону. А досвідчені й патріотично налаштовані журналісти й технічні працівники будуть звільнені. Нерухомість, яка вивільнятиметься в результаті такої “реформи”, перейде в руки олігархів.

Усвідомлюючи наслідки непродуманого реформування національної інформаційної сфери, що тягне за собою послаблення національної безпеки, ми закликаємо Президента України не йти на необдумані й руйнівні за своїми наслідками “новації” в Національній суспільній телерадіокомпанії України.

Висловлюємо сподівання, що Президент, як гарант Конституції незалежної України, зробить усе, аби не допустити непередбачуваного. Перемога у війні з Росією починається з утвердження національної ідеї і формування українських національних цінностей у свідомості наших громадян, а також ефективної протидії українських ЗМІ зовнішнім впливам — агресивній інформаційній війні Росії, яка ведеться цілодобово на всій території України.

Мусимо усвідомити, що інформаційна національна безпека України — це захист нашої суверенної ментальності.

Через просвітництво — до громадянського суспільства

Ярослав ПІТКО,
голова Львівського обласного осередку “Просвіти”

Мета і завдання “Просвіти”, чітко визначені на установчих зборах ще 1868 року: “Через просвітництво до самостійної держави”, сьогодні звучать: **“Через просвітництво до національно-спрямованого громадянського суспільства, а відтак до демократичної правової держави”.** Тобто формування національного “Я”, про що писав Микола Міхновський у своїй праці “Самостійна Україна”. Саме таке суспільство є гарантом прав і свобод своїх громадян, захисту їхніх національних інтересів.

Сьогодні йдеться про захист націєтворчих чинників: мови та історичної пам’яті, які мають бути в основі державного будівництва. На жаль, питання мови стало предметом політичних спекуляцій. Намагання врегулювати мовне питання точковим методом, наприклад, запровадженням квот на україномовне мовлення в ефірі (хоча має бути навпаки — визначення квот на мови національних меншин) чи введення статті 7 в Законі України “Про освіту”, звичайно, є позитивним кроком, однак не здатне вирішити проблему загалом. Необхідно змінити основи законодавства про мови, адже ми понад 20 років послуговувалися Законом про мови в УРСР 1989 року, а з 2012 року — Законом КК, ухваленим антиукраїнською більшістю тодішньої Верховної Ради України. Тому вимогою часу є ухвалення нового Закону “Про мову”, який би гарантував функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя.

Також держава має підтримувати розвиток українського інтелектуального продукту: книгодрукування, кіно, українські мистецькі, молодіжні програми, які формують світогляд українців. Тому державі необхідні партнери у громадському середовищі. Саме такою організацією є “Просвіта”, яка виконує частину функцій держави, адже ми практично єдина структуризована громадська організація з величезним інтелектуальним потенціалом.

Тому ми вимагаємо державного фінансування нашої статутної діяльності. Для цього є добра нагода. Сподіваємося, що на державному рівні відповідною Постановою Верховної Ради України наступний 2018 рік буде визнано “Роком “Просвіти” і затверджено заходи щодо відзначення ювілею. Але найголовніше — необхідно домогтися визнання “Просвіти” історичною суспільно значимою організацією з відповідним фіксуванням. Такі ухвали мають бути прийняті в кожній області й місті України. Це буде поштовхом до активізації нашої діяльності, надасть можливість осучаснити форми і методи нашої діяльності, виходу в ЗМІ, більшість із яких платні, адже маємо пам’ятати: час вимагає змін, особливо в роботі з молоддю, а це наш основний вектор діяльності. І тут нам необхідно тісніше працювати з освітніми установами та церквою.

“Просвіта” завжди була об’єднавчою організацією для всіх, хто стоїть на державницьких позиціях, має партнерів у громадському середовищі. Однак ми не повинні дозволяти, щоб “Просвіту” використовували для реалізації політичних проектів, адже політики, яким “Просвіта” фактично давала мандат депутата Верховної Ради України, забували про неї і важливість тих завдань, які вона виконує.

Для того, щоб здійснити свою просвітницьку місію, ми маємо основне — внутрішню організованість жертовних фанатів — просвітян, що розуміють потребу своєї праці й віру в свій народ, державу.

Слава Україні!

«Коли ревуть гармати...»

Просвітяни одні з перших українських патріотів у складі добровольчих батальйонів виступили проти російського агресора на захист територіальної цілісності й незалежності України. Тож із початком російсько-української війни співпраця Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка зі Збройними силами України стала ще тіснішою.

Регулярні виїзди просвітянських арт-десантів у військові частини, збір коштів на допомогу нашим захисникам, підтримка поранених у госпіталях, випуск “Бібліотечки українського воїна”, передача на фронт і прифронтову зону просвітянських газет і книг, організація виступів і публікацій про наших героїв — це далеко не все, чим опікується “Просвіта”. Національна свідомість, висока духовна культура, патріотизм — це те, на чому сфокусована вся робота просвітян.

Серед різноманітних форм і методів нашої роботи зі ЗСУ — літературно-мистецькі конкурси. Один із них — “Коли ревуть гармати, музи не сплять”. Ідею і проведення його зініціював Центр морально-психологічного забезпечення Генштабу ЗСУ за підтримки Товариства “Просвіта”. Конкурс оголосили у всіх частинах і з’єднаннях ЗСУ, військових вишах, на фронті і в тилу. Твори учасників публікували в бойовому бюлетені “Народжені вільними”. Нещодавно авторитетне журі конкурсу визначилося з переможцями.

25 листопада в Національному університеті оборони України ім. І. Черняховського на зборах офіцерів із морально-психологічного забезпечення ЗСУ відбулося вручення нагород переможцям.

У номінації “Проза” за новелу “Дідусь” переможцем став старший солдат запасу (служив у в/ч А2287) Андрій Швець. У номінації “Поезія” — Анастасія Дніпровська, курсантка 24 навчального курсу факультету інформаційних технологій Військового інституту телекомунікацій та інформатизації. У номінації “Пісня” — майор Олег Сидоренко, прес-офіцер 28 Окремої механізованої бригади Оперативного командування “Південь” за слова до пісні “28 омбр”.

Кожен із переможців був відзначений листом-подякою, які вручав генерал-майор Олег Грунтковський, начальник Головного управління МПЗ Збройних сил України. Від Товариства “Просвіта” вони отримали подарунки — “Кобзарі”, художню й історичну літературу сучасних українських письменників. Передав поздоровлення конкурсантам і голова Товариства Павло Мовчан. Від нього, а також Любові Голоти, лауреатів Шевченківської премії, — авторські видання з дарчими автографами. Також свою збірку вручив воїнам і Дмитро Павличко, Герой України, почесний голова Товариства “Просвіта”.

З нагородженням переможців, як сказав офіцер Центру МПЗ Генштабу ЗСУ, підполковник Володимир Потапов, конкурс “Коли ревуть гармати, музи не сплять” не закінчився. Він триватиме і наступного року. Тож Головне управління морально-психологічного забезпечення Збройних сил України оголошує конкурс-2018 на кращі твори з таких жанрів: проза, поезія, пісня, художня фотографія, гумор та інші прояви творчості військовослужбовців. Твори надсилати в редакцію Бойового бюлетеня (vsp22@ukr.net), або тижневика “Слово Просвіти”.

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото **Володимира ПОТАПОВА**

Генерал-майор О. Грунтковський вручає нагороду О. Сидоренку

Президенту України
Петру Порошенку
Голові Верховної Ради України
Андрію Парубію
Прем’єр-міністру України
Володимиру Гройсману

Звернення

Про державну підтримку єдиної в Криму газети «Кримська світлиця», яка після окупації півострова російськими загарбниками вимушена була переїхати з Криму до Києва.

Вельмишановні добродії!

Загальноукраїнська газета “Кримська світлиця” у грудні 2017 року відзначає своє 25-ліття. Часопис відіграв величезну роль у консолідації кримського українства, у поверненні історичної пам’яті українському населенню півострова (близько 700 тисяч), у відродженні україномовної освіти та розвитку української культури. Часопис, працюючи в непростій, майже екстремальній суспільно-політичній атмосфері, яка панувала у Криму, зробив вагомий внесок у процеси державотворення та надав півострову українського обличчя.

Видання спільно з іншими патріотично-державницькими силами Кримської автономії рішуче протидіяло російській окупації, закликало мешканців чинити спротив окупантам та бойкотувати злочинний окупаційний референдум, проведений місцевою владою у березні 2014 року. Саме через це вже у перші місяці анексії Криму маріонеткова влада заборонила друк і поширення часопису в Криму, здійснила рейдерське захоплення приміщення та редакційного обладнання. Тож редакція втратила майно та приміщення, а головне — тисячі передплатників по всій Україні, змушена відновити свою діяльність на материку з нуля. Колектив редакції, створений із журналістів-вимушених переселенців із Криму, до цього часу не має власного приміщення і працює на подарованому чи взятому в борг обладнанні. До того ж Міністерство культури України, як один із засновників і розпорядник коштів, фінансує видання лише на 30—40 % від потреб. Тому керівництво ДП “Національне газетно-журнальне видавництво” змушене скорочувати працівників і має величезні борги навіть із наполовину урізаної зарплатні. Мережа передплатників видання відроджується досить повільно.

Звертаємо Вашу увагу на те, що всі листи і звернення співробітників часопису і керівництва ДП “НГЖВ” Міністерство фактично ігнорує і має намір 2018 року призупинити фінансування видання.

Враховуючи величезну роль, яку газета відіграє у згуртуванні українських переселенців із Криму та в об’єктивному висвітленні життя на окупованому півострові та неодмінній деокупації Криму, з’їзд ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка звертається до Вас із проханням передбачити в бюджеті на 2018 рік окремим рядком фінансування газети “Кримська світлиця” у необхідному обсязі, як важливого державного видання. Кошторис видання вже давно передано Міністерству культури України.

За дорученням з’їзду
Голова ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, народний депутат ВР України I-VI скликань,
лауреат Національної премії
ім. Т. Шевченка
Павло МОВЧАН

"– Ми ще йдемо! – писав Поет в облозі брехній облуди, підлостій хули".

Петро ОСАДЧУК. Мій кожен день — останній день

До 80-річчя з дня народження поета (02.12.1937—08.10.2014)

Поклик

Мій кожен день — останній день...
П. Осадчук
зб. "Вітрик", Одеса, 1969 р.

Мій кожен день — останній день,
Мій кожен подих — перший подих..
Я все життя цих слів ніде
Не забував життю на подив.
Все, що було, я не забув,
І те, що буде, не забуду
Здобув я те, що в світі був,
І рад, що світ не перебуду
Іду з року в рік за видноокруг;
Де спалить день останнім вогра.
Але ні друзів, ні подруг
Палким заєдно не варто.
Я рад на крутосхилах лід;
Що не чужий у давнім колі,
Що вранці і надвечір світ —
Як писанка на видноколі.
Когось терзає каяття,
Хтось кличе вісник далекі весни...
Мені ж являється життя,
Як поклик ранку піднебесний.

1 грудня 2002р.

Патетичний монолог

Слова, древні, як небо,
І молоді, як революція,
підступають до горла,
коли думаю про тебе, батьківщино.
Ти — не просто колиска моя
І колиска мого сина, —
люди народжуються на світ,
щоб виростати з колисок!
Ти не просто храм,
зачаклований садами
і замашений золотом пшениці, —
у храмах
освячувалися
не лише мечі Гонти й Залізняка!
Ти — не просто піганська кузня,
в якій невтомні велетні
перековують сонце,
щоб світило ясніше і далі!
Ти — не просто рідна рідниця...
Але ти —
і колиска,
і храм,
і кузня,
і рідна рідниця,
без якої
я вмріє би нікчемним перекотиполем
в страшетних реп'ях сумнівів..
Чумацьким Шляхом
твоєї душі,
батьківщино,
увійшла в мою душу —
і непокорний, як сивий Ставула,
рухи,
що гойдуч жодна на дна;
і громовий голос вічного Тараса;
і досвітні огні в Лесиних снах;
і вогнисто кров богунців
на небесно-золотому знамені;
і задумена в далечі мати,
що не перестає виглядати синів з війни..
Нічого не можу вдіяти
в тобі, батьківщино.
Бо ти — колиска моя,
ти — храм,
зачаклований садами
і замашений золотом пшеничі,
ти — піганська кузня,
в якій
невтомні велетні
перековують сонце,
щоб світило ясніше і далі!

1969 р.

Притча про правду

Її побачили голою
Й закричали: "Не має шправа!"
Й скрестили в тужливі Кремлолою,
Хоч звалася вона — Правда.
З лицем богині, прекрасна,
В натовп вона зникнула —
В очах спалахнула ясно
Радість презирства.
Її скрестили Кремлолою,
Посміхнувшись погано, —
Почалася за Правдою голою
Крізь вікна і краї погони.
Волід — заклик, відвертий безмежно:
"Почекай, скаменися, Кремло,
Одягни продажну одежу
Чи признайся, що ти — не гола".
Нікчемність, підлога і тупість
Скандують цей заклик вічно.
І тільки глухий тупіт
Луною іде зловіщою.
Погоня! Із ніч місячну,
В ніч горобину — погоня.
Відчуваю, як в мене мітить
Чиясь усмішка погана.

1965 р.

Монолог з кошмарного сну

Забрів я в нетрі непролазні
З інтриг нікчемних і обманів,
Навколо мене — гнилі блазні,
Як у дешевім балагані.
Один дудить, а другий скаче,
А той кричить, як на заріз.
Обличчя за масками не бачу,
Та й очі в мене повні сліз.
Взялись за руки. В хороводі
Кружать безглуздими піснями,
І в кожного на шпучній морді:
"Ти — наш, ти — наш навічно — з нами".
Невже я вмиру не мав би,
Коли б сказав їм: "Протестую"?
Мене вітають гучно мавпи,
Я їх вітаю й сам мавпую.
Оточення! Мене морозить
Від думки, що зростаю в тебе.
Заклекотіть весняні грози,
Мені проснутись конче треба.

1965 р.

* * *

Ви не вірте мені, понурому,
У папери зануреному;
Ви не вірте собі, уздрівши,
Що сиджу за столом зосередженим.
Слава Богу, я не здурів ще,
Але вас попереджую:
Я — це не я, їй-Богу,
За столом моя тінь убога...
За туманами, за оманами,
Зцілений сльозами маминими,
Я сиджу над гірською річкою
Із дзвінкою, як річка, Марічкою.
Я гуляю долиною Карпатами,
І лягаю в плаї шовкові,
І цілую Марічку кирпату
Ніжно в очі ясні, волошкові.
За туманами, за оманами,
Зігрітий словами маминими,
Я в курделиці розлу, голосноту
Йду до лісу, юний, розхристаний,
Йду і тиню собі насвистую
Та стежинками трасою історичною.
В мене міцні гуцульські в'язи —
Не боюсь я великої в'язки,
Пів'ялиці я не боюся
На плечі взяти,
Бо не звикла моя матуся
На печі замерзати.
Плотогон, вітрогон, музика,
Людям тільки доброго зичу
І не знаю, що стану понурим,
У папери зануреним,
І, сумний, самоеебе з майбутнього
Назову тінню предка забутого.

1966р.

* * *

За гратами зубів
Дрімає в'язень сивий.
За гратами зубів —
Не мов вишнем напитий.
За гратами зубів —
Мовчанням знаменитий.
За гратами зубів —
Чеканням сповнений.
За гратами зубів
Лежали звик
Язик.

1968р.

Ми просто йшли

Ми не жили, а надривали жили
В порвні до примарної мети.
Ішли і падали, раділи і тужили,
Вмирали й воскресали, щоб іти,
І час настав, коли вже все минуло,
Ще за життя минуло сто життів,
І слово, що оживи розімкнуло,
Ледь дюже, зацьковане розгулом,
Мов з цепу спущених голодних псів —
На волі вирвіли скажених слів.
Ми просто йшли, як заповів Шевченко,
А нас вбивали, вколтували в прах,
Та ми, як зерна, впавши з борозенок,
Знов проростали болісно і щемно
На кров'ю зрошених, розтерзаних полях.
— Ми ще йдемо! — писав Поет в облозі
Брехні й облуди, підлості й хули.
...Зоставшись вірним обраній дорозі,
Я з жахом розумів, що ми прийшли
Під нашим сонцем, що змело туманн,
На тім осонні, де возніся храм,
Гримлять оркестри, грають барабани
І бенкетують Каїн, Чорт і Хам.
Ми просто йшли, зборовши всі навали,
Не відцуравшись рідного гнізда,
І поки вольну волю здобували,
Йшли на турнірн честі й карнавали,
Нащадім без бою зайняла орда.
Я вражений страшною самотою
Серед своїх — полон самотини.
У рідним краї пахне чужиною,
Чужинець глум справляє надо мною,
І що не крок — все більше чужини.

2002 р.

* * *

Перейшло в тимчасовість,
Що сприймалось як вічне,
А збережена совість —
Нині щось архаїчне.
Домінує покірність,
Блякнуть помисли чисті,
Віра любить невірність,
Чистоган — замість честі.
Довгождане і суще,
Ради чого вмирали,
Чавить скоромнуще —
Чорних сил арсенали.
Призабулись присяги
І тьмяніють присвяти.
Відвойовані стяги
Хочуть відфарбувати.
Небо вдень сутеніє —
Сунуть з півночі тучі,
Чиїсь сатаніє
В снах про кінські кручі.

2009 р.

* * *

Те, що в юності намислив,
Що, гадав, постане раєм,
За крайнеба перевисло,
Як веселка, що вмирає.
Але світить з переблиском
В сутіні і на світанні,
Ніби ходить зовсім близько
Сподівання довгождані.
Що було і не збулося,
Десь за обрієм чигає,
А весна в обіймах осені
В буйноквітний сад гуляє.
Линуть дальні перегуки
І пісні на крилах мрії.
Давні радощі і муки
Сірим смутком пронизують.
Поза тим, чого не маю,
Поза часом проминущим
Я дорогу прокладаю
Між минулим і грядущим.
Поза небом, поза раєм,
Поза вічним многострунністю
Мій життєвий не вмирає,
Поки з нами — наша юність.

10 липня 2010 р.

* * *

Під знаком страждань і тривог
Далеко від щастя і днів,
Може, й створив когось Бог
А я себе сам створив.

Усе, що моє, то моє:
Небо, земля і плоть.
І дорогою зозуля кує,
Нікому мій дух не зборов.

Життя за життям свою дань
Плачу я щодень і щоніч.
У світі тривог і страждань
Весь вік я до щастя іду
І дорогою іду я щасливий.

4 січня 2003 р.

Але ще є...

Не дай, Господь, щоб зникли всі проблеми,
А людяк — прагнення здобутись вершини.
Без вершини зіпнеться ниці й темне
І тваринне поглине красоту низин.
В житті доволі і тепер болота,
Тому і рветься до Олімпу рвань.
Фальшивих храмів пишна позолота
Не годна приховать болотну тваринь.
Тріщать устої, мулом замулено
Правічну честь і лицарський гонор.
Священну волю пущено на мило,
А дженелом нажив став розор.
Але ще є, мов квіти на болоті,
Не продались і не перевелись,
Єлюди, що землі цій плоть від плоті,
Готові в бій за неї, як колись.
Вони ще не об'єднані в загонах,
Вони гуртуються і ждуть на слушний час.
А ті, що сплять на наших мільонах,
Хай знають нас і хай бояться нас!
Життя прекрасне, як мої Карпати,
І як Яремче, вільне від ярем.
Навчились ми за волю помирати,
Та не навчились жити без проблем.

Світ картин Володимира Слєпченка

Еуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

З нагоди 70-річчя від дня народження і 50-ліття творчої діяльності народного художника України Володимира Слєпченка відкрили дві ювілейні виставки митця. У виставкових залах "Хлібні" Національного заповідника "Софія Київська" — виставку "Увійди у мій світ", а в Національному музеї літератури України — "Літературна еліта України" з проекту "Обрані часом".

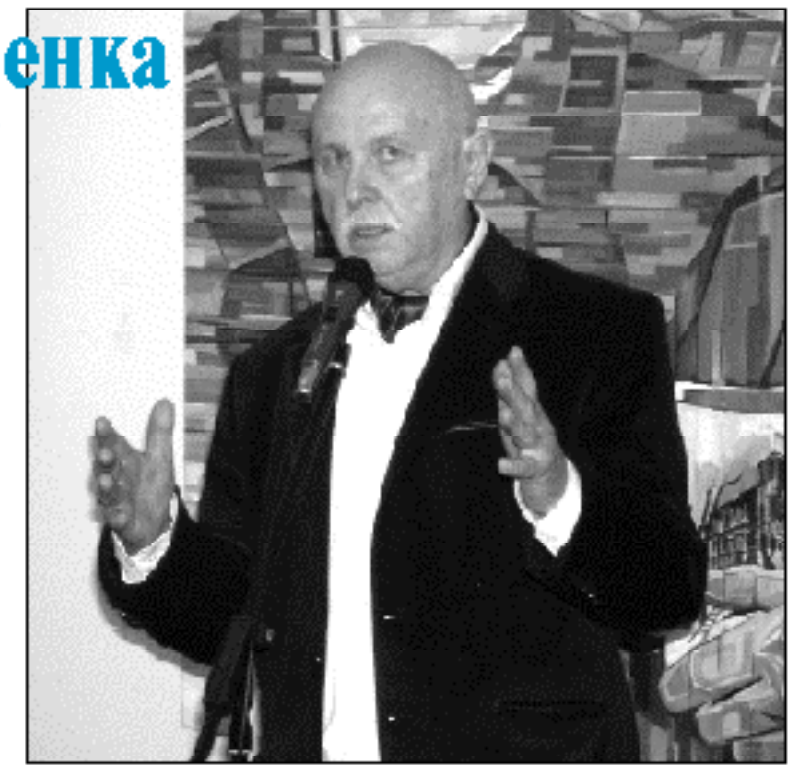

Володимир Слєпченко — живописець, графік, монументаліст; працює в жанрах історичної, сакральної та символічної картини, архітектурного та традиційного пейзажу, натюрморту. Визнаний майстер психологічного портрета.

Художник пройшов тривалий і складний час еволюції авторського стилю — від романтичного символізму, оспівування чуттєвої краси навколишнього світу до творів складної світоглядно-філософської проблематики, звертаючись до вічних морально-етичних проблем людства, нерідко беручи за основи біблійні теми. Виробив свою авторську стилістичну манеру побудови пластичного образу, назвавши її "арт-лайн" (мистецтво лінії) і запатентував її.

Основні жанри творчості Володимира Слєпченка — історична картина, портрет, сакральне мистецтво. Він відомий графічними серіями "Музеї Львова", "Церкви Львова", "Реквієм", "Спогади про Седнів"; малярськими творами на історичну тематику. "Тритіли і тритіці", "Рожаниця", "Скіфія", "Велике хрещення", "Відродження", "Подай, Господи", "Вічний рух", "Діалог" тощо, роботами на історичну тематику циклу "Відгомін прадавніх часів України". Оформив низку поетичних збірок відомих українських та іноземних авторів. Учасник багатьох обласних, всеукраїнських і міжнародних виставок. Крім України його виставки відбулися у Польщі, Франції, Росії, Німеччині, Канаді, Південній Кореї, Ізраїлі, Словаччині, Італії, Греції, Іспанії, Чорногорії, Японії та інших країнах. Твори зберігаються в музеях і приватних колекціях багатьох країн. А створений ним портрет Великого Майстра Мальтійського Ордену Андрю Берті з 2005 року перебуває в постійній експозиції всесвітньо відомої Галереї портретів Великих Майстрів на Малті.

Із 2011 року митець працює над великим проектом "Обрані часом". У цей проект входять серії портретів "Галерея портретів славетних українців", "Генії світової цивілізації" і графічна серія "Літературна еліта України" в авторській манері "арт-лайн". Також створив цикли "Революція Гідності", "Обличчя війни", "Паралельні світи", "Київ як портрет" та інші.

Нині художник на творчій роботі. Живе і працює в садибі-галереї під Києвом, яку перетворив на культурно-просвітницький центр місцевої громади.

"Першу виставку пана Володимира ми робили 12 років тому. Вона була присвячена Дню Незалежності України — постаттям, які залишили помітний слід в історії нашої держави. Після цього було ще кілька виставок. Я багато років спостерігаю за його творчістю і радію, що Україна має таку особистість, такого художника", — розповіла, відкриваючи виставку "Увійди у мій світ", генеральний директор Національного заповідника "Софія Київська" Неля Кукальська.

"Знаю Володимира Слєпченка дуже давно, намагаюся не пропускати його виставок. Вражає постійна динаміка, засвоєння нових методів, нових можливостей, розширення творчого діапазону. Коли вдивляєшся в його полотна, то помічаєш, що вони набувають рельєфності. Тут погляд і в минуле, і в майбутнє. Тому я не дивуюсь, що в нас така поліфонічність історичних постатей і водночас сучасників. Його серце вповнює мову почуттів.

ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка вирішило на своїй Головній раді висунути видатного митця на здобуття Національної премії України ім. Т. Шевченка", — зазначив голова ВУТ "Просвіта" Павло Мовчан.

"Володимир Слєпченко, безперечно, один із найяскравіших і наймасштабніших художників у мистецькому просторі сучасної України. А роботи, що ми сьогодні бачимо, створені за останні кілька років. Вражає величезна кількість тем, які він порушує. Насамперед це серія видатних людей України та світу. Впевнений, що багато створених художником портретів українських діячів вже зовсім скоро стануть хрестоматійними.

У Слєпченка особливий інтерес до творчості Малевича, його методів стилістичних пошуків. Чудова робота — портрет Марини Громовенко. Вражають картини, присвячені російсько-українській війні на Донбасі. А на одній з кращих робіт цієї виставки зображений Тарас Шевченко серед українських воїнів, які захищали Донецький аеропорт", — наголосив мистецтвознавець, член НСХУ Станіслав Бушак.

"Пан Володимир має будинок творчості, куди запрошує художників. Для молодих митців це велика творча школа, а досвідчені майстри там удосконалюють свою майстерність. Для мене велика честь, що художник двічі побував на пленерах, які я організовую в Макарівському районі. Там він створив кілька цікавих робіт", — підкреслив заслужений художник України Анатолій Марчук.

"Твори Слєпченка стали невід'ємною частиною національної скарбниці України. Споглядаючи його картини, поринаєш в інший світ, світ духовний. Я хочу, пане Володимире, побажати, щоб Всевишній послав Вам ще довго натхнення, щоб Ви могли використовувати той дар Божий, який закладений у Вас вищим провидінням. Бо своєю творчістю Ви виводите нашу країну в загальнолюдський контекст. Дай Боже, щоб цей процес тривав дуже довго", — підкреслив відомий громадський діяч, дисидент Степан Хмара.

"Всі твори, що тут представлені, ще мене не відпускають. У цих роботах різні настрої. Ви тут побачите і смуток, і радість, і піднесення. Бо, напевне, такі в нашій країні, особливо в ці непрості часи. Хотів би подякувати директору Національного заповідника "Софія Київська", всім співробітникам, які допомогли, аби ця виставка відбулася. Вдячний всім, хто прийшов із позитивом у серці, з любов'ю і радістю. Окрема подяка моїй дружині Зеноні, донькам Марії і Наталії, які мені завжди допомагають і духовно підтримують", — зізнався Володимир Слєпченко.

Після цього відбувся невеликий концерт, під час якого донька художника Марія, яка є настоятелькою монастиря у Львові, виконала на фортепіано кілька творів вітчизняної і світової музичної спадщини.

На виставці "Увійди у мій світ" представлено більше 80 робіт, створених у 2012—2017 роках. Тут можна побачити галерею видатних українців від Анни Ярославни, Ярослава Мудрого, Петра Могили, Данила Галицького, Володимира Великого до Богдана Ступки, Ади Роговцевої, Івана Миколайчука, Георгія Гонгадзе, учасників війни на Донбасі — морського піхотинця з позивним "Джон" і кіборга з позивним "Ангел". Поряд — світові постаті Альфред Нобель, Альфред Енштейн, Омар Хайям, Вільям Шекспір, Жанна д'Арк, Амадей Моцарт. Вражають незвичайні пейзажі "Монтенегро", "День п'яний", "Осінній плес", "Дерева пам'ятають", "Рушникова дорога". Філософські мотиви присутні в роботах "Паралельні світи", "Енергія часу". Історичні краєвиди Києва представлені в полотнах "Собор святого Миколая", "Вид на Лавру з Арсеналу", "Дорога до храму", "Андріївська церква", "Вид на Лаврські печери", "Видубичі".

Наступного дня відкрили виставку "Літературна еліта України", на якій представлено понад 25 робіт, створених протягом 2012—2017 років. Цей проект розпочинався 2011 року з портрета Тараса Шевченка, написаного у творчій манері "арт-лайн", засобами якої художнику вдається передати швидкоплинність нашого часу, який постійно оновлюється і перебуває в перманентному розвитку. В експозиції — графічні й живописні портрети корифеїв української літератури, починаючи з видатних літературних особистостей, які творили історію на теренах України від Нестора Літописця, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Олени Теліги до Василя Стуса і Ліни Костенко. Тут також представники культур інших народів, які жили і творили на території України, Шолом Алейхем та Ісмаїл Гаспринський. Пізніше художник доповнив галерею письменників портретами сучасних майстрів слова Дмитра Павличка, Павла Мовчана, Михайла Слабошпицького, Івана Драча, Оксани Забужко, Юрія Щербака, Марії Майос та інших.

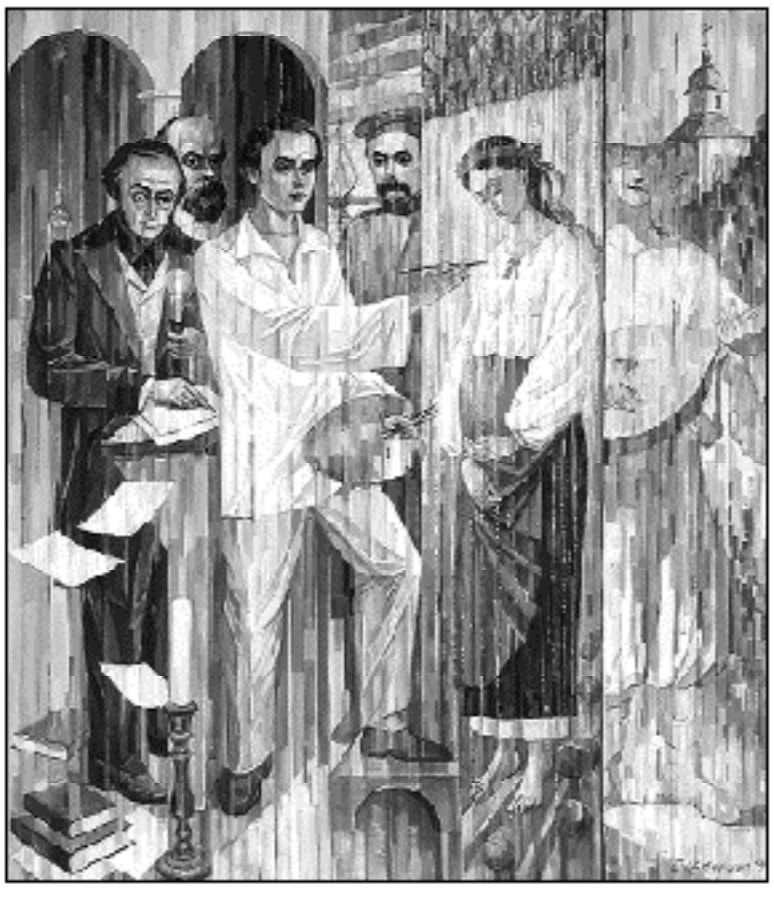

Своїми враженнями від виставки поділилися лауреат Шевченківської премії Іван Малкович, доктор мистецтвознавства Дмитро Степовик, заступник директора Національного музею літератури України з науково-освітньої роботи Раїса Сенникова, дружина художника Зенона, а також друзі митця.

“Побачила своє знищене село й односельців, кожен з яких у руках тримав по житньому колоску”.

Роман ГОРАК,
м. Львів

Колоски

Закінчення.
Початок у ч. 47 за 2017 рік

Похмурий будинок педагогічного інституту, що на початку вулиці Зеленої, в якому колись містилася польська військова частина, лякав її. Її дивували високі стелі, широкі коридори, але, пам’ятаючи настанови парторга, вона цього не показувала і вдавала, ніби це для неї все звичне і нема чим її здивувати. Вона пригадала, як один чоловік, щоправда, трохи напідпитку, розповідав іншому в купе, коли у Львів увійшла радянська армія і цікаві люди обступили танкіста й почали розпитувати, як там, у них, чи всього вистачає. І той танкіст, напевно, наінструктований, як і вона, парторгом, відповідав, що у них всього є багато і навіть *з ізлішком*. Тоді якийсь мудрагель запитав, чи є у них цитрини, й солдат відповів, що є дуже багато. Їх виробляє одна фабрика в Ростові, звідки він родом, а друга в Москві та ще кілька *фабрик по етому проізводству строятся*. Той чоловік, який оповідав про цей випадок, обурювався, як погано інструктують людей, які їдуть на Западную.

Марія довго не могла знайти собі товаришок. На курсі місцевих дівчат не було, а ті, хто був на інших факультетах, з якими бачилась у бібліотеці та в гуртожитку, її сторонилися й уникали розмов на будь-яку тему. Вона відчувала, що була для них чужою. Було й таке, що кілька разів поривалась покинути все і поїхати додому, але думка про колгосп стримувала її. Не могла собі уявити, як вона — з Шевченкових країв, після закінчення інституту викладатиме російську мову й літературу. Її товаришки по навчанню навіть тішилися, що будуть викладати російську. Вони розповідали, що вчителям російської в першу чергу дають квартири, доплачують певну суму грошей, вони мають привілеї перед іншими викладачами. Казали, що студентки російського відділення інституту є своєрідними аристократками, бо набирають якнайкращих з тих, що вступають. А на українське відділення набирають гірших, а тому в школі вчителі російської мови на кілька голів вищі від учителів української мови.

Їй це боліло...

На курсі всі предмети читали лише російською і від них вимагали, щоб вони не тільки в інституті, а й у гуртожитку та в побуті розмовляли російською.

Переважна більшість її співкурсниць була, як самі про себе казали, з *рускіх губерній*, а також єврейки, які, зрештою, не признавалися в цьому. Вони явно виділялись між студентами в усьому: найперше краще і зі смаком одягались, були у всьому більш *продвинутиє*, були начитаними і вчилися значно краще, ніж інші.

Починаючи з третього курсу, восени студентів посилали в колгоспи допомагати збирати картоплю. Переважно їхали у підльвівські села. Тому вона мала можливість краще придивитися, як тут живуть селяни. Щоправда, вона бувала в Рихтичах під Дрогобичем, звідки родом Дмитро, чоловік сестри. Вони приїздили сюди на свята. Тоді побачила те, чого не бачила й не чула у себе вдома: тут на Різдво ходили колядники й вертеп. Раніше ніколи не бачила такого й ніколи не чула колядок. Вона побачила, як святкують Великдень, святять паску, вперше побачила писанку і як водять гаївки біля старої дерев’яної церкви. Вперше за своє перебування на Західній Україні їй стало боляче за своє рідне село й за своїх людей. Їй чогось саме тут пригадалось, в якому вбогому одязі ходять їхні дівчата й хлопці, що вихідним одягом у селі є кирзові чоботи й куфайки, що в тому одязі ходять і на весілля. Подумала про бідність, яка визирала з кожної шпаринки їхнього життя, яке тут вона мала вихваляти перед людьми, які гарно вдягалися, не соромилися вишиваної сорочки. Яка страшна могутня сила вирвала у її земляків усі народні традиції, примусила забути віру дідів і спустошила їхні душі? Ці ж люди були гордими, не цуралися своєї мови. Тут стояли добротні побілені хати, покриті дахівкою, тоді як у її селі зрідка можна було побачити хату під черепицею, більшість була під стріхою, і лише хата голови колгоспу покрита шифером.

За весь час перебування на збиранні врожаю картоплі вона не бачила в селі жодного п’яниці, не чула, щоб хтось матюкався. А вдома?.. Тут люди жили значно заможніше, одягались краще, були богомільними, шанували старших. У їхній сільській церкві давно зробили зерносховище...

Перед поїздкою в колгосп усіх студентів зібрали на інструктаж і розповіли, як вони повинні поводитися. Їм нагадали, що це — *Западная Украина*, і вони повинні бути завжди *начеку,* бо хоч і радянська влада тут утвердилась давно, але є ще багато скритих її ворогів, а тому вони повинні пам’ятати, що вони — радянські студенти і мають нести культуру в маси. Їм заборонили вступати в будь-який контакт із сільською молоддю, між собою розмовляти російською і такою ж мовою розмовляти із селянами. Про всі відхилення вони повинні негайно розповісти прикріпленому до групи викладачеві.

Їх розподілили між мешканцями села. Поселили по двоє. Їй випало жити в хатині старої самотньої жінки майже на краю села, ближче до лісу. Хата вразила охайністю, хоча господиня, як і всі люди, працювала майже цілий день у колгоспі. На покуті у великій кімнаті, яку називали покоєм, серед ікон висіли у вишитих рушниках портрети Тараса Шевченка й Івана Франка. На іншій стіні були три портрети двох молодих красивих хлопців і дівчини, яка усміхалась якоюсь сонячною усмішкою. Хазяйка ставилась до неї приязно, хоча вона, виконуючи настанови, говорила з нею по-російськи і щоразу при цьому червоніла. Коли люди запитували, звідки вона, то відповідала, що з Моринців. Тоді обов’язково перепитували, чи було не з тих Моринців, звідкіля Шевченко. І вона казала: “Да” і сильно при цьому червоніла.

Про це стало відомо наставниці групи. Вона викликала її до себе й заборонила говорити, звідки вона. Навіть не сміла сказати щось на своє виправдання. Чулася ображеною, безпомічною.

Одного разу, коли її напарниця по кімнаті разом з іншими дівчатами поїхали до Львова, а вона залишилась удома і сіла читати книжку, до неї підсіла господиня.

— Дитинко, — сказала вона, — я знаю, відкіля ти. Люди сказали. Мені, напевно, вже ніколи не доведеться почути мову з Шевченкового краю. Прочитай мені Кобзаря. Його так любили читати мої сини.

Вона принесла книжку й подала їй.

— А де Ваші сини? — запитала вперше українською і відчула гіркий клубок сліз у горлі.

— Один загинув у партизанці, а другий — у Сибіру. Тепер я сама. Ти бачила їх на портретах. Той, що справа, — Андрій. Його назвали на честь діда по батькові. Дід був січовим стрільцем, загинув на Лисоні. А чоловіка мого наприкінці війни вхопили москалі (так і сказала) і погнали на війну. Тоді хапали всіх чоловіків і без зброї гнали воювати проти німців. Ті, що повернулись, казали, що голіруч йшли на німця. З нашого села пропало багато людей. Мене не вивезли на Сибір через чоловіка: він своєю смертю врятував мене. Такого горя, як у мене, тут, доньцю, знайдеш у кожній хаті.

Не знала, хто такі ті січові стрільці, ніколи не чула про бої на Лисоні і навіть не осмілилась запитати, хто це і що це. Лише здогадалася, що партизанка — це те, що всі в інституті називали бандерівщиною.

Нічого не питала.

Почала читати з “Причинної”. Навіть не дочитала сторінки, як розридалася. Кинулась господині на шию і плакала. Відчула, як із тими сльозами спливають з неї всі болі та образи, яких зазнала досі.

Вона закінчувала четвертий курс навчання, як помер Сталін. Їй здавалося, що цей плач, який стояв за ним в інституті, вона ніколи не забуде. Плакали за тим, хто вбив душу її народу, загнав народ у колгоспне рабство, примусив вмирати з голоду!

Вона не забуде й того, як на неї налетіла куратор групи, викладачка російської мови Мирослава Сергіївна Гурладі, яку в групі прозивали Мєркою, з питанням, чого вона не плаче. Вона їй відповіла: “Я вже всі сльози виплакала”. І лише коли сказала це, то отямилась, що сказала їх рідною мовою. Сказала в таку страшну хвилину.

Потім, коли пригадуватиме цей момент, назве його історичним для себе. “Ты еще поплачь, он ведь был всем нам роднее родного отца”, — прошипіла наставниця. Марії стало її шкода...

Цього літа Марія поїхала в Моринці. Дорогою додому підібрала кілька колосків жита. Згадала при цьому свою подругу Варку та її батька. Почувалася винною в її смерті. Навіть не знала чому. Можливо, через те, що вона жива, а Варка померла... Тепер підняла колоски на польовій дорозі як згадку про страшний час, який, як їй здавалося, мав відійти зі смертю тирана.

Мама не плакала, лише бідкалась, як тепер без нього буде. Вперше Марії стало боляче за маму. Вона намагалася пояснити, що плакати нема за ким. Нехай згадає, скільки людей померло від голоду, згадає Варчину сім’ю, подивиться на той горб, який у селі називають Гиблим, на якому не дозволили поставити хреста померлим від голоду. За ким і за чим плакати?!

Мама мовчала і якось здивовано дивилася на дочку, а коли від’їжджала, то на прощання сказала:

— Ти забагато набралася *западняцького* духу, доню. Не до добра це...

Хотіла відповісти мамі, пояснити, але стрималася. На все свій час...

Тільки міцно обняла й витерла зі щік сльози.

Дорогою до Львова думала про те, що сталося. Таких, як мама, в селі було багато, якщо не всі. Коли ж вони прозріють?

Їй дуже хотілося поїхати до жінки в село, якій читала з “Кобзаря”. Марія по-східному звичаю величала її Ганною Миколаївною. Хотіла привезти тих кілька колосків жита й розповісти про все. Вірила, що та її зрозуміє.

Так і зробила. Розповіла все. Плакали обидві. Попросила замовити службу Божу за Варчину сім’ю.

Ганна Миколаївна пообіцяла, що попросить священика відправити молебень за всіх померлих з голоду та на війні з її села. А з тих колосків навесні посіє жито. Просила приїздити частіше.

Коли від’їжджала (пам’ятає, що тоді було Покрови, і лише згодом дізналася, що того дня на Волині було створено Українську Повстанську Армію), то Ганна Миколаївна (як же хотіла назвати її мамою, але не сміла) вийняла зі скрині вишивану сорочку, підвела її до портрета дочки, що висів між портретами двох синів. Дочку звали Софією. Вона загинула в бою повстанців із радянськими окупантами.

— Вона так хотіла вчитись і бути вчителькою. Не довелося, — сумно сказала пані Ганна й простягнула Марії вишиванку. — Носи, доню, її замість неї. Як пам’ять.

Одної неділі, коли Марія знову відвідала Ганну Миколаївну, жінка дала їй учнівський зошит у лінійку:

— Тут Андрій записував вірші... Візьми, прочитай.

Марії кольнуло серце: чому не назвала її донею, як тоді, коли давала сорочку. Так чекала цього...

Вона вивчила ті вірші напам’ять. Першим був вірш Івана Франка з його “Похорону”:

Чи вірна наша, чи хибна дорога?
Чи праця наша підійме, двигне
Наш люд, чи, мов каліка та безнога,
Він в тім каліцтві житиме й усхне?
І чом відступників у нас так много?
І чом для них відступство
не страшне?
Чом рідний стяг не тягне їх до свого?
Чом працювать на рідній ниві
— стид?
Але не стид у наймах у чужого?
І чом один на рідній ниві вид:
Безладдя, зависть, і пиха пустая,
І служба ворогу, що з нас ще
й кпить?

Закінчувався зошит віршем також Івана Франка:

І яке ж ти маєш право,
черепино недобита,
про своє спасення дбати,
там, де гине міліон?

Це з поеми “Іван Вишенський”.

Потім, коли згадувала, то їй здавалося, що уподібнювалася до Нелі Річинської — героїні роману Ірини Вільде “Сестри Річинські”, коли та читала щоденник засудженого на смерть націоналіста Маркіяна Івашкова.

Державні іспити Марія склала на відмінно. Тепер залишилося дочекатися видачі диплома та скерування на роботу. За попереднім розподілом її залишали на кафедрі російської мови в інституті. Рекомендувала і наполягала на цьому Мирослава Гурладі, партійний куратор її групи.

Перед тим отримала листа від Андрія, сина Ганни Миколаївни, який повернувся з таборів додому. Він повідомляв, що обов’язково разом з мамою приїде на урочистість, коли вручатимуть диплом.

Ходила, як у тумані. Ще кілька днів, і вона стане однією з тих, схожих до Мирослави Гурладі, — брехатиме собі і вчитиме брехати інших. Вона, яка завжди пам’ятала про Варку, про колоски жита, підібрані на польовій дорозі. Вона, яка з Шевченкового краю!

Їй давали червоний диплом і зобов’язали перед випускниками сказати вдячне слово “нашій партії і нашому уряду” за те, що вона, дівчина з Шевченкового краю, де люди, які чорніше чорної землі колись блукали, ішли на панщину з дітьми, де було пекло, під зорею радянської влади дочекалася щасливого життя. Їй навіть сказали, що з тієї нагоди вона може одягнути вишиванку і що з газети “Вільна Україна” (Господи, прости тому, хто придумав таку глумливу назву!) прийде фотограф, який обов’язково сфотографує той момент, коли їй вручатимуть диплом, а її виступ (текст якого був узгоджений з партбюро факультету) потім передадуть по обласному радіо.

У той день вона одягнула вишивану сорочку Софії.

Коли їй вручали диплом, оркестр грав туш, хтось із першокурсників подарував квіти, вона раптом побачила, як із залу до неї ішла Ганна Миколаївна із сином Андрієм (упізнала його з фотографії) і несла букет з іще недозрілого жита.

Під Марією захиталася земля.

Побачила батька, який загинув на війні, свою товаришку Варку, яка стояла в оточенні своїх рідних, що повмирали з голоду, побачила ті колоски жита, які підібрала на польовій дорозі в Моринцях. Побачила своє знищене село й односельців, кожен з яких у руках тримав по житньому колоску.

Ганна Миколаївна підійшла, обняла її і сказала, що то колоски з жита, яке вона привезла їй. Тепер те жито проросло й заколосилося.

Коли було вручено останній диплом, декан оголосив, що тепер від імені цьогорічних випускників слово надається Марії, яка родом із Шевченкового краю і закінчила навчання з відзнакою.

Почула бурхливі оплески. Але не бачила нічого, тільки своє село в колосках жита.

— Так, я із села Озірного, що неподалік Шевченкових Моринців. Мої предки йшли на панщину і вели за собою дітей. Зараз мої земляки йдуть на таку саму панщину, але колгоспну. Для того, щоб приїхати сюди вчитися, я дістала таку ж відпускну з тієї панщини, як мій краянин Тарас Шевченко. В руках я тримаю колоски жита, які виросли на Західній Україні в одному із сіл, в якому ми колись допомагали збирати картоплю. Вони проросли з тих кількох колосків, що їх я підібрала на польовій дорозі, як колись батько моєї товаришки Варки. Його за це засудили на п’ять років тюрми, звідки він уже не повернувся, а його сім’я померла з голоду в 1947 році...

Останні слова заглушив шум, що знявся у залі. Ще встигла побачити викладачів у президії, які з перекошеними обличчями скочили на ноги й дивились у її бік, вимахуючи руками. До неї кинулась Мєрка. Ще побачила, як їй перегородив дорогу Андрій. Більше нічого не пам’ятала.

За наклеп на радянську дійсність та ворожу діяльність її було виключено з комсомолу, з інституту й анульовано диплом. На суді її одногрупниці свідчили, що вона вела антирадянську пропаганду, очорнювала радянський спосіб життя, говорила про колгоспну панщину та голодомор.

Педагогічний інститут невдовзі зі Львова перенесли у Дрогобич та об’єднали з тамтешнім Педагогічним інститутом імені Івана Франка. Багато львівських викладачів не захотіли їхати в провінцію. Мирослава Гурладі деякий час працювала в дрогобицькому інституті, але незабаром її чоловік, відповідальний працівник обкому партії, швидко прилаштував її на роботу у Львівський інститут суспільних наук, у відділ літератури. Не було секретом, з якою метою вона була туди внєдрєна. “Для нас не було сумніву, — писав тодішній працівник цього відділу Роман Кирчів у статті “Репресований відділ літератури”, опублікований у квітневому числі журналу “Дзвін” за 2014 рік, — що до відділу вона була спеціально інкорпорована — “для підсилення”. Як науковець, не відзначалася нічим помітним, займалася поточною критикою — здебільшого рецензуванням творів львівських літераторів. Була прийнята до Спілки письменників України, мала широкі видавничі преференції у Львові. Деякий час поводилася у відділі досить спокійно...” 1952 року захистила кандидатську дисертацію на тему “Проблема позитивного героя в творчості Дмитра Фурманова”, була авторкою різних статей про твори радянської літератури, найпередовішої у світі, а також книжок: “Риси сучасності. Нотатки про нариси і нарисовців” (1962), “Великі роки. Шляхи українського радянського нарису, його проблеми і герої” (1968). Були й інші книжки, які виходили великими накладами в Києві. Завідувачем відділу був Степан Щурат, син академіка Василя Щурата.

Відчувала, що учений із неї нікудишній, порівняно з тими, хто працював поруч, і коли 1970 року підійшло чергове переобрання й термін праці на посаді старшого наукового працівника закінчувався, то вона нічого не могла представити, що годилось би для академічного видавництва. Її не переобрали на посаду. Тим самим відділ підписав собі вирок.

Мєрка вирішила показати всім кузькіну мать: у різні партійні органи та КДБ полетіли її доноси на працівників відділу. Під час звільнення М. Гурладі директором інституту був Мирослав Олексюк, ставленик обкому партії і її фаворит. Свідомо підкидав дрова у вогонь.

Потяглися різноманітні перевірки. З’явилася спеціальна постанова Львівського обкому партії про “істотні хиби” в роботі відділу, в результаті чого вимушений був піти на пенсію С. Щурат. Завідувачем відділу замість нього стала М. Гурладі, яка встигла за цей час стати доктором наук. Про провокаційну роль Гурладі писала зарубіжна преса, зокрема американська українськомовна газета “Свобода”. Врешті 1973 року відділ літератури закрили. Мирославі Сергіївні широко відчинив двері Львівський університет, вона стала професором на факультеті журналістики. Про неї студенти так і говорили: “Кака била, кака єсть”. Померла М. Гурладі 2002 року, похована на Личаківському цвинтарі у Львові.

Завдяки Андрієві та його друзям Марія через рік вийшла з тюрми на волю. Невдовзі одружилася з ним. Після розвінчання культу особи Сталіна їй дозволили працювати вихователькою у дитячому садку.

Із кожного нового врожаю жита, вирощеного з привезених з Моринців колосків, вона робила букет і несла до пам’ятника Тарасові Шевченку, що стояв у подвір’ї однієї з львівських шкіл на Личаківській вулиці.

Від певного часу працівники Музею Івана Франка у Львові, де я працював директором, зауважили, що кожного року на день народження Івана Франка, 28 серпня, хтось кладе букет спілих житніх колосків біля його пам’ятника на подвір’ї музею. Цей букет завжди був перев’язаний жовто-синьою стрічкою.

28 серпня 2015 року, коли в музею відбувалося традиційне свято “Прийдімо до Франка”, до мене підійшла сива жінка у вишитій сорочці та чоловік з діточками, як з’ясувалося, їхніми внуками. Хлопчик і дівчинка в руках тримали букетики спілих житніх колосків, перев’язаних жовто-синьою стрічкою.

Так ми і познайомилися з Марією.

Ні Ганна Миколаївна, ні мати Марії не дочекалися її повернення з тюрми. Відійшли обидві в кращі світи, де нема ні колгоспу, ні панщини, ні радянської влади...

«Голод — Реквієм» від Володимира Лободи

Наталя ГУМНИЦЬКА,
Львів

“Мить зникає, під хрестом Содом триває”.
Володимир Лобода
“Душевна сила — це спроможність сказати “ні” тоді, коли весь світ хоче почути “так”.
Еріх Фромм

Цього року Україна вшановує сумні три ювілеї Голодомору — Геноциду українського народу — 1922 — 95-річчя, 1932 — 85-річчя, 1947 — 70-річчя. Цим трагічним подіям у незалежній Україні присвячено багато наукових досліджень, приватних ініціатив, експедицій із записів живих свідків цих нелюдських випробувань, документальних стрічок, музичних і мистецьких творів. Проте не так багато було сміливців, які в далекі 80-ті могли відкрито заявити про цю страшну трагедію українського народу. Серед них Володимир Лобода — живописець, графік, скульптор, архітектор, поет і есеїст, яскравий представник українського андеґраунду. Він належить до митців, для яких сенс життя — сприйняття своєї епохи і часу як питання пам’яті. Саме тому спогади близьких, рідних, знайомих про Голод 1932—33 років спонукали художника-громадянина до виконання 16 гравюр з нагоди 50-ліття цієї сумної дати. Вони стали основою книги “Голод — Реквієм”. У той час, коли більшість прославляла “щасливе життя”, а свобода конала у таборах, це, безперечно, було викликом. На гравюрах — “...життя під хрестом, як символ страждання, прямостояння, честі. На шістнадцятій, завершальній гравюрі зображено воїна з мечем (Надія!), як символ величі людини, її краси, пафос вічності”. Ці слова належать авторові вступного слова до книжки, друга художника Василя Стецика. Кожна гравюра супроводжується віршованим текстом автора. Варто навести текст програмного вірша книжки “Сиджу” до першої гравюри: “*Сиджу /як очманілий/ і наче не безсилий / невже /невже то правда все/ і що вона несе /а пам’ять ссе/ дощенту випиває/ і далі нарікає / своє / і вимагає / і що той хрест / і з неба перст / сліди в снігу / відлига / мить зникає / і під хрестом /Содом триває*”.

Кожне слово містке, наповнене глибоким змістом, стражданням, багатозначною метафорою. Володимир Лобода гостро переживає біль і непоправну втрату свого народу. Він чудово розуміє, що це був геноцид української нації, який призвів до руйнації духовної, інтелектуальної верстви українців. Сьогодні ми пожинаємо плоди цієї нелюдської наруги тоталітарного режиму над своїми громадянами, переважно українцями, переважно мешканцями сіл. Досі глибока травма дає про себе знати у небажанні згадувати минуле, у байдужості до цього минулого. Діагноз художника-філософа збігається з діагнозом Джеймса Мейса, який назвав наше суспільство посттоталітарним і постгеноцидним з усіма драматичними наслідками. Проте в останній (16) гравюрі художник висловлює віру і надію у незламність, твердість людського духу перед будь-якими трагічними обставинами. Володимир Лобода — людина свободи, волі, гідності, духовного прямостояння — своєю творчістю переконує нас, що лише пам’ять, катарсис очищення зробить нас сильнішими, духовно багатими, успішними. Пізнаваймо наше минуле! Вшановуймо переможні й трагічні сторінки нашої історії! Пам’ятаймо!

Хорал безсмертя

У Національній філармонії України з нагоди Дня Гідності та Свободи і пам’яті жертв Голодомору відбувся концерт “Хорал безсмертя” (Майдан-еволюція), що увійшов до Міжнародного концертного циклу “Елітні вечори камерної музики Євгенії Басалаєвої”. Серед організаторів цього концерту департамент культури КМДА і Культурно-мистецький благодійний фонд Євгенії Басалаєвої “Київ-класік”.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Урочистий захід “Хорал безсмертя” відбувається третій рік поспіль. Перший концертний проект мав назву “Хорал безсмертя” (Тиха молитва), другий — “Хорал безсмертя” (Майдан).

“Проект “Хорал безсмертя” — вагомий внесок у зміцнення соборності України, консолідації суспільства, сприяє розвитку дипломатичних відносин і міжнародних культурних зв’язків, слугує патріотичному і духовному вихованню громадян.

Українською катастрофою XX століття називає сучасна громадська думка Голодомор 1932—1933 років в Україні, актом геноциду українського народу, здійсненого керівництвом ВКП(б) та урядом СРСР у 1932—1933 роках шляхом організації штучного масового голоду, що призвів до багатомільйонних людських втрат у сільській місцевості на території УРСР та Кубані, переважну більшість якої становили українці. За масштабом, жорстокістю, цинізмом і організованістю з боку комуністичної влади та наслідками для майбутніх поколінь він не має аналогів в історії людства.

Ми повинні говорити про минуле задля майбутнього, адже безпам’ятство породжує бездуховність, а пам’ять народу — це сторінки історії, які не можна знищити.

Євромайдан розпалив Україну, розбудив її свободу, гідність, справедливість, рівність і толерантність, безпека, гуманізм, доброзичливість, піклування про людей і природу, боротьбу задля блага суспільства, нетерпимість до корупції, особисту відповідальність та ініціативу, верховенство права та правосуддя, демократію та плюралізм...

Майдан-еволюція — це Майдан на кожному клаптику української землі, у кожній хаті, в головах кожного з нас. Це зміна правил гри, це час для консолідації, синергії та локальної інституціоналізації. Коли у країні війна, мистецтво відходить на другий план. Але коли звучать музи, гармати мовчать”, — розповіла керівник проекту, народна артистка України Євгенія Басалаєва.

Перед концертом виступили Микола Жулинський, директор Інституту літератури ім. Тараса Шевченка, академік НАНУ, Володимир Огризко, міністр закордонних справ України у 2007—2009 роках, Іван Васюник, український політик і громадський діяч.

Того вечора перед столичною публікою також виступили відомі українські співаки, музиканти, творчі колективи.

Також у Національній філармонії України відбувся ще один концерт, присвячений пам’яті жертв Голодомору. Під час цього концерту Академічний симфонічний оркестр філармонії, Ансамбль академічної музики ім. Б. Лятошинського Національного будинку органної і камерної музики України та Камерний хор “Кредо” виконали твори Й. Брамса “Трагічна увертюра”, С. Баргера “Адажіо для струнних”, Е. Гріга “Смерть Озе”. В другому відділі відбулася світова прем’єра “Реквієму для солістів, хору і оркестру” О. Родіна.

“Я жив, терпів і вмер за міліони”.
Богдан Лепкий

До скарбниці національної культури

Тетяна БУДАР,
член НСЖУ, НТШ, м. Бережани,
Тернопільська обл.

У конференц-залі ВП НУБіП України “Бережанський агротехнічний інститут” відбулася Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю “Богдан Лепкий та його роль у розвитку української національної культури”, приурочена 145-річчю від дня народження Богдана Лепкого та 135-річчю від дня народження Зенона Кузелі. Організатори — обласний комунальний музей Богдана Лепкого та Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Бережанський агротехнічний інститут” за підтримки Тернопільської обласної ради, обласної державної адміністрації, управління культури облдержадміністрації. Учасниками конференції були науковці навчальних закладів, музеїв та заповідників Тернопільщини, Львівщини, Івано-Франківщини, Рівненщини та Польщі.

На плідну роботу присутніх молитовно благословили отці Володимир Зайчук та Лев Кметко. Із вітальним словом виступили директор музею Богдана Лепкого Ірина Ухман, доктор економічних наук, професор, директор ВП НУБіП України “Бережанський агротехнічний інститут” Мирон Жибак, заступник міського голови Олег Захарків, провідний спеціаліст відділу освіти районної держадміністрації Світлана Даньків, директор Бережанської школи-гімназії ім. Богдана Лепкого Микола Будар, директор Державного історико-архітектурного заповідника в м. Бережани Василь Зорик.

Змістовними й цікавими були виступи науковців, зокрема дочки відомого лепкознавця із Польщі Миколи Сивіцького Анни Хранюк (музикант, багаторічний викладач української мови в Університеті імені Адама Міцкевича в Познані, співорганізатор щорічного фестивалю “Українська весна” в Познані).

На пленарному засіданні Анна Хранюк виступила з доповіддю “Бій за автора “Журавлів” (за розділом книги М. Сивіцького “Записки сірого волиняка”), в якій окреслила багаторічну діяльність свого батька на ниві лепкознавства, утиски з боку радянської влади, яких йому доводилось зазнати, видання монографії “Богдан Лепкий: Життя і творчість”. Співзасновник музею Богдана Лепкого, заслужений працівник культури України, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких, учений секретар Державного історико-архітектурного заповідника в м. Бережани Надія Волинець перегорнула сторінки історії музею Богдана Лепкого, акцентувала увагу на меценатській діяльності, жертовності куратора архіву, фундатора музеїв д-ра Романа Смика. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та методики викладання ПВНЗ “Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка С. Дем’янчука”, член ради Рівненської “Просвіти” Лілія Овдійчук презентувала присутнім факсимільне видання “Кобзаря” Т. Г. Шевченка 1941 року з життєписом та передмовою Богдана Лепкого, присвячене 100-річчю Рівненської “Просвіти”. Директор музею Богдана Лепкого Ірина Ухман і старший науковий співробітник Лідія Питель представили перевидання книги Богдана Лепкого “Під тихий вечір” (тернопільське видавництво “Джура”) — родинно-сімейна розповідь із долею сентименталізму, твір, що не втрачає своєї актуальності і в наш час. Як зазначено у передмові, Б. Лепкий усе підпорядкував тому, щоби соціально гостра “повість-казка” стала читабельною. Автор домігся цілісності твору, створив художній світ, де знайшлося місце соціально-гострим конфліктам і морально-психологічним колізіям.

На конференції виступили також завідувач науково-дослідного та культурно-освітнього відділу Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани Параций (“Богдан Лепкий в соціокультурному середовищі кін. XIX ст.: пам’яткознавчий та пам’яткоохоронний аспекти”), молодший науковий працівник Державного меморіального музею М. Грушевського у Львові Соломія Децик (“Зенон Кузеля – штрихи до портрета”), учений секретар Інституту народознавства НАН України, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Тамара Пацай (“Етнографічні публікації Зенона Кузелі у газеті “Діло”), старший науковий співробітник Музею етнографії та екології Карпатського краю в м. Яремче Світлана Флис (“Богдан Лепкий і Яремчанщина”), аспірант Національного університету “Острозька академія”, вчитель української мови та літератури Мечищівської ЗОШ I—III ст. Тетяна Троян (“Бережанщина у творчості Б. Лепкого”), завідувач кафедри театрального мистецтва, професор Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, актор Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Шевченка, народний артист України В’ячеслав Хім’як (“Богдан Лепкий і західноукраїнський театр кінця XX ст. — початку XXI ст.”), заступник директора з наукової роботи Бережанського краєзнавчого музею Микола Проців (“Богдан Лепкий – Осип Маковей: точки дотику”), науковий співробітник Бережанського краєзнавчого музею Оксана Голян (“Катехит Бережанської гімназії о. В. Дубицький”) та інші. Плідною була й секційна робота конференції.

Окрім виступів, учасники конференції збагатили фонди музею цінними дарунками — раритетними виданнями Богдана Лепкого.

«Примір високого служіння українському Слову»

Світлана БРЕСЛАВСЬКА

12 листопада 2017 року в Івано-Франківському Народному домі “Просвіта” відбулася святочна академія “Єднаймося в любові до рідної мови і культури” з нагоди 145-ліття від дня народження одного з найвидатніших українських письменників першої половини XX століття Богдана Сильвестровича Лепкого.

Урочисте дійство, однак, було затьмарене сумною звісткою — смертю краєзнавця, громадського діяча, зв’язкового УПА Василя Гука, тож розпочалося поминальною молитвою за всіх, хто віддано служив Україні, словом і ділом, боротьбою і непохитними переконаннями. Трагічно і водночас урочисто прозвучала пісня на слова Левка Лепкого “Видиш, брате мій” у виконанні всіх присутніх.

З привітальними доповідями виступили голова Івано-Франківської обласної організації Національної спілки письменників України, доцент кафедри української літератури, заслужений працівник культури України — Євген Баран, літературний редактор Клубу української інтелігенції ім. Б. Лепкого — Любомира Джанджалас та режисер-постановник святочного дійства — Марія Солодчук.

Урочисто й зворушливо звучали пісні у виконанні учнів дитячої музичної школи № 2 імені В. Барвінського — Ярослава Андрусяка, Вікторії Лучин (клас Н. Ковлевої), лауреата Всеукраїнських на міжнародних конкурсів — Вікторії Ватащук, студентки ПНУ — Марії Санкович, вихованки вокальної майстерні “Муза ІФ” — Тетяни Чобану, вчителя Павлівської НВК — Христини Попадинець та ансамблю семінаристів Івано-Франківської духовної семінарії імені Івана Золотоустого. Вірші Богдана Лепкого читали студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника — Софія Гнатушко, Мар’яна Гаран, Юлія Маруняк, Яна Тодавчич та директор БК с. Павлівка Марта Вацеба. Уривок з поеми Б. Лепкого “У Храмі святого Юра” декламували семінаристи Василь Кінах, Василь Майка, Олексій Стронський та учениця Старолисецької ЗОШ Тетяна Чобану.

На завершення учасники концерту та всі присутні в залі виконали державний Гімн України.

Я примір вам даю. З нужденної хатини
Я вилетів, як з попелища птиця.
Я розгорівсь на небі, як зірниця,
Щоб вести нарід, що в темряві гине.

Я примір вам даю. З сирітської хатини
В Давида виріс я, що з Голіафом б’ється.
Я — раб — тиранам правду плюнув в лиця
Й вовік вони не змиють тої слини.

Я примір вам даю. Життя в страшній пустині
Мов на Голгофі я писав закони,
якими ви жиєте ще донині.
Я жив, терпів і вмер за міліони.

А ви? Ви мовчите? Де ваші лиця?
Ви ще жиєте, чи життя вам сниться?

Богдан ЛЕПКИЙ

Із виступу Голови ІФОО НСПУ Євгена Барана:

Лепкий був інтеліґент, шляхтич. Лепкий був аристократ. Без Лепкого не було би “Молодої музи”, без Лепкого не було би українського галицького модернізму початку XX століття. “Це Бодьо, — як любовно називав його Петро Карманський у спогадах “Українська богема” 1936 року, — це Бодьо привіз до нас дух європейської модерни. Це завдяки Бодьови ми дізналися, що можемо говорити і писати щось інакше, не тільки плакати, не тільки говорити про бідне село і про бідного селянина, бо він завжди бідний. А теж треба говорити про те, до чого рветься душа, і це теж нам Бодьо відкрив”, —Карманський у своїх спогадах.

Звичайно, що Лепкий – це священицька родина, це — Марко Мурава — його батько. Великий естетичний і світоглядний вплив мав на Богдана Лепкого саме його батько Сильвестр Лепкий. Богдан Лепкий тяжко пережив смерть батька 1900 року. З 1898 року ми маємо, чуємо й читаємо слово Богдана Лепкого. Вийшла перша його збірочка “З села” — оповідання, проза, а вже з 1901 року — поезія “Стрічки”. Вже 107 років ми слухаємо і захоплюємося цією піснею, оцим реквієм українським “Видиш, брате мій”, написаним 1910 року, в 1912 році опублікований, а 1915 року Левко Лепкий — молодший брат Богдана — написав музику і вже ця пісня лунала на фронтах Першої світової війни. Її співали Січові Стрільці. Ми її співаємо сьогодні.

1998 року мені пощастило бути в Кракові, коли на Ягеллонському університеті відкривали меморіальну дошку Богданові Лепкому, бо Богдан Лепкий дуже багато років пропрацював у Ягеллонському університеті — викладав українську мову з 1899 року до 1914-го, а потім — з 1925-го до 1939 року. Коли Польща впала з початком Другої світової війни, Лепкий опинився нікому не потрібний, про Лепкого забули і Лепкий згорів. Згорів від забуття: тихо відійшов у липні 1941року.

І сьогодні, коли говоримо про Лепкого, ми повинні не тільки пам’ятати про цю пісню, яка нас вражає, сентиментально розчулює, але повинні пам’ятати й про “Мазепу” — пантологію, яку він задумав у 9-ти книгах, а втілив у 7-ми. Без цього твору ми би довго думали, що ж ми за народ такий, чому в нас нема проводиря-державника. Лепкий створив утопійну ідею, утопійного державника. А сьогодні дослідження сучасних істориків підтверджують, що Лепкий не помилився — в Мазепі ми справді мали одного з великих державників, бо саме Іван Мазепа, саме Петро Дорошенко, а потім — у XIX столітті — “Кирило-Мефодіївці”, а відтак — Іван Франко, а відтак — Українські Січові Стрільці — це та ланка нашої ходи, яка витворила нашу Українську Державу. За яку ми й сьогодні воюємо.

У Чернігові вшанували Богдана Лепкого

Ігор КОЦЮБИНСЬКИЙ,
директор Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. Коцюбинського, заступник голови Чернігівського міського товариства “Просвіта”

17 листопада в Чернігівському літературно-меморіальному музеї-заповіднику М. Коцюбинського відбулася восьма зустріч мистецького проекту “Михайло Коцюбинський у колі друзів”, яка присвячена знаному українському письменнику та громадському діячу Богдану Лепкому до 145-річчя від дня його народження. Богдан Сильвестрович був духовно пов’язаний із Чернігівським краєм, товаришував і листувався з класиком української літератури Михайлом Коцюбинським.

Гості прослухали розповідь ведучої проекту заст. директора музею-заповідника М. Коцюбинського з наукової роботи Наталії Коцюбинської про відомого поета і прозаїка, художника і мистецтвознавця, дослідника літературних процесів і перекладача, автора текстів численних музичних творів і теоретика феномену Українського Січового Стрілецтва, видатного педагога й активного громадського діяча Б. С. Лепкого. Було продемонстровано відеофільми про Тернопільський та Бережанський періоди життя Б. Лепкого, а також фільм про Богородичне місце Зарваницю на Тернопіллі, куди щороку прямують сотні тисяч українських прочан.

За кількістю написаного Богдан Лепкий поступається в українській літературі тільки Іванові Франкові. Загалом творча спадщина Лепкого становить понад 80 власних книг, куди входить цикл романів “Мазепа”, повісті, оповідання, казки, спогади, збірки віршів і поем, а також переклади, літературознавчі розвідки, статті літературного та мистецького спрямування, опубліковані у численних газетах, журналах, альманахах, календарях, збірниках; він — упорядник і видавець 62 томів творів української класики з ґрунтовними дослідженнями, примітками, коментарями. Бібліографія творів Богдана Лепкого становить до тисячі позицій.

Яким було життя цієї непересічної особистості? Як склалася доля його родини? Яким чином перетнулися шляхи Богдана Лепкого і Михайла Коцюбинського? Які життєві перепони довелося подолати у воєнний та міжвоєнний час? На ці та багато інших запитань слухачі почули відповідь під час заходу. Також гості прослухали пісню на слова Лепкого “Чуєш, брате мій”.

Пам’яті видатного диригента

У столиці відбувається велике музичне свято — Третій міжнародний конкурс диригентів імені Степана Турчака — одного з найвидатніших диригентів XX століття. Напередодні фестивалю у фойє Великої зали Національної музичної академії України відбулася прес-конференція для журналістів. Пропонуємо уривки з виступу Володимира Рожка, ректора НМАУ ім. П. Чайковського.

Під час прес-конференції

Конкурс був заснований із моєї ініціативи як національний. 1994 року відбувся Перший, а в лютому 1998 року, до 60-річчя від дня народження Маестро, — Другий національний конкурс диригентів імені Степана Турчака.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2005 р. № 956 конкурс набув статусу міжнародного з проведенням кожні чотири роки. Його співзасновниками, відповідно до Постанови, стали Міністерство культури України та Київська міська державна адміністрація.

Перший міжнародний конкурс диригентів імені Стефана Турчака відбувся у листопаді 2006 року, другий — у листопаді 2010 року.

— III Міжнародний конкурс диригентів імені С. Турчака мав проводитися з 20 лютого до 1 березня 2014 року, але з огляду на суспільно-політичну ситуацію, що склалася на той час у державі, за рішенням Оргкомітету конкурс двічі переносили, хоча було подано 56 заявок із 19 країн світу.

Міністерство культури України і його очільник Євген Нищук відповідально поставилися до необхідності подальшого проведення конкурсу. Було ухвалено рішення розпочати конкурс 26 листопада. Виділили кошти, провели всю організаційну роботу.

Стефан Васильович поставив і поновив понад 50 вистав. Вивів наше оперне мистецтво на світовий рівень. Це він долучив до театру композитора Євгена Станковича. Після цього Євген Федорович створив багато балетів і опер. 2017 — рік Євгена Станковича, адже цього року митець відзначає ювілей. У рамках конкурсу відбудеться концерт, на якому студентський симфонічний оркестр НМАУ виконуватиме його твори.

Цьогорічний Третій міжнародний конкурс відкривається у Національній опері України виставою “Спляча красуня”, диригентом-постановником якої був Стефан Турчак.

Три тури відкритих конкурсних прослуховувань відбуватимуться у Великому залі імені Героя України Василя Сліпака НМАУ ім. П. І. Чайковського. Закриття і нагородження відбудеться в Колонному залі імені М. В. Лисенка Національної філармонії України. Всі конкурсні прослуховування і заключний концерт лауреатів проходитимуть за участю Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України (художній керівник і головний диригент — Володимир Сіренко).

Майстерність конкурсантів оцінюватиме авторитетне журі, до складу якого входять: Євген Станкович (голова журі) — композитор, Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, професор, академік НАМУ; Володимир Рожок (заступник голови журі), Володимир Сіренко — диригент, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, професор, член-кореспондент НАМУ; Павло Длябога (Швейцарія) — диригент; Катерина Дулова (Білорусь) — доктор мистецтвознавства, ректор Білоруської державної академії музики, Нормумін Султанов (Узбекистан) — народний артист Республіки Узбекистан; Мікіца Євтіч (Сербія) — диригент.

На конкурс подали 34 заявки. До участі у змаганні допустили 21 кандидата. У другому турі залишиться 12, у третьому — 5 учасників.

Переможці отримають премії: I місце — 5 тисяч доларів, II — 4 тисячі, III — 2 тисячі, дипломанти — по 500. Передбачені також спеціальні призи.

У конкурсі будуть представлені 13 країн: Білорусь, Ізраїль, Іран, Іспанія, Німеччина, Польща, Румунія, Сербія, Сінгапур, Узбекистан, Україна, Франція, Іспанія.

А в лютому наступного року ми плануємо провести симпозіум “Турчак і світова оперна культура”. Відбудуться майстер-класи, а також конференція, на яку готують цікаві доповіді наші вчені, молоді дослідники, аспіранти.

P. S. *Матеріал про заключний концерт конкурсу і нагородження переможців читайте у наступному числі “СП”.*

Кіноісторія опери

У Мистецько-концертному центрі ім. І. Козловського Національної оперети України презентували мистецький проект “Іван Козловський і музичне кіно України”. Першою частиною цього проекту став вечір опери і кіно “Запорожець за Дунаєм”. А його ініціатор — народна артистка України Лариса Кадочнікова.

Кількість фільмів, кінозаписів та архівних зйомок Івана Семеновича Козловського одна з найбільших серед усіх тенорів світу. Видатний український співак ініціював запис платівки опери Семена Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм” та зйомок однойменної кінооперы, що стала одним з перших прикладів українського музичного кіно. Екранізація опери дала можливість мільйонам глядачів доторкнутися до золотої музичної спадщини нашого народу.

Фільм зняли трагічного 1937 року. Чому саме тоді? 1936 року видатний діяч української культури Василь Авраменко екранізував у США оперу “Наталка Полтавка”. Відразу після цього за завданням партії український режисер і скульптор Іван Кавалерідзе зняв свою “Наталку...”. А вже через рік екранізував і “Запорожця за Дунаєм”, цього разу обігнавши свого американського колегу. Виконавці головних ролей Анастасія Левицька і Олександр Сердюк — батьки відомого українського актора Леся Сердюка. А вокальну партію Андрія виконував Іван Козловський. Всього є п’ять екранізацій цього музичного шедевру, і кожна з них унікальна по-своєму. Цікавою особливістю першої екранізації стало те, що в кадрі майже відсутня синхронізація звуку з артикуляцією співаків, коли звучить голос, у кадрі немає виконавця.

Наступна версія — фільм Василя Лапокниша, телевізійна прем’єра якого відбулася 21 липня 1953 року. Виробництво Київської кіностудії художніх фільмів, літературна обробка Максима Рильського. Ролі виконують і співають Іван Паторжинський, Марія Литвиненко-Вольгемут, Єлизавета Чавдар, Микола Шелюжко. Якщо перший фільм знімали на природі, то цей повністю у павільйонах кіностудії.

1986 року з’явився фільм Юрія Суярка. В ролі Карася був Федір Стригун, співав Владлен Грицюк. Партію Андрія виконував Анатолій Слов’яненко, а Одарку грала і співала Марія Стеф’юк. Пані Марія виконувала роль Одарки і в останній на сьогодні екранізації опери, яку 2007 року здійснив Микола Засєєв-Руденко. Також у фільмі знялися Богдан Бенюк (співає Микола Шопша), Володимир Гришко, Тетяна Ганіна, Іван Пономаренко.

Глядачі мали змогу переглянути уривки з екранізацій “Запорожця за Дунаєм” 1937, 1953 і 2007 років. Лауреат міжнародних конкурсів Надія Новосьолова виконала українські народні пісні “В кінці греблі” та “На вулиці скрипка грає”. Солістка Національної оперети України Валерія Туліс подарувала дві пісні Оксани з опери “Запорожець за Дунаєм” — “Місяцю ясний” та “Прилинь, прилинь, козаче мій”. Та чи не найбільше вдячних оплесків зібрали солісти Оперної студії Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського Катерина Єрошкіна та Василь Колибак, які представили сцени Одарки і Карася. Актори вже не перший рік майстерно виконують ці ролі на сцені Оперної студії.

Завершальним акордом вечора, який підготувала і провела Тетяна Зозуля, стала “Молитва Андрія” з кінооперы “Запорожець за Дунаєм” 1937 року у виконанні Івана Семеновича Козловського.

Пісні про козацьку славу

У Національної філармонії України відбувся концерт Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. І. Майбороди “Дума козацька, слава козацька!” . Його присвятили 80-річчю від дня народження народного артиста України Миколи Гвоздя (1937—2010).

Микола Петрович Гвоздь був віртуозом-бандуристом і водночас талановитим диригентом, мав досвід роботи з капелами бандуристів, володів мистецтвом аранжування та оркестровки необхідного капелі репертуару, мав цінний керівний, господарський і педагогічний досвід. Це допомогло йому успішно втілювати в життя обрану концепцію капели — чоловічий хор співає під складний професійний супровід бандур, чий тембр домінує серед оркестрових барв.

Митець народився у Дніпропетровську, нині — Дніпро (Січеслав). 1948 року в 11 років почав навчатися гри на бандурі завдяки шкільному вчителеві Василю Сидоренку, який прищепив любов до цього інструмента, виховав у патріотичному українському дусі майбутнього керівника капели.

1956 року Микола Гвоздь вступив до Дніпропетровського музичного училища (клас бандури), 1958-го — до Київської державної консерваторії в клас видатного бандуриста-віртуоза, співака і диригента Андрія Бобиря. Після закінчення консерваторії 1962 року став директором студії при Державній капелі бандуристів України. Згодом, впродовж 1973—1975 років, працював диригентом капели. З 1975 до 1977 року — на посаді інспектора відділу музики Міністерства культури УРСР.

Із 1977 року Микола Петрович Гвоздь — генеральний директор-художній керівник і головний диригент Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. І. Майбороди. 1979 року удостоєний звання “Народний артист України”.

А 1983-го очолюваний ним колектив став лауреатом Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка.

Протягом 23-х років Микола Петрович був незмінним головою журі Республіканського фестивалю кобзарського мистецтва “Вересаєве свято” у селі Сокиринці на Чернігівщині.

Він — автор репертуарних збірників “Школа гри на бандурі” для дитячих музичних шкіл (5 класів), трьох збірників для музичних училищ “Ой Боже, Боже, зглянься на нас”, “Грай, моя бандуро”, “Дзвени, бандуро!”. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня, орденом Ярослава Мудрого III ступеня.

Роки керівництва Миколи Гвоздя (1977—2010) Національною заслуженою капелою бандуристів України ім. Г. І. Майбороди — це епоха в розвитку бандурного музикування, роки активного творчого пошуку і впевненого професійного зростання її до рівня провідного мистецького колективу, який гідно репрезентує національну музично-зорову культуру в Україні і світі.

У першому відділі концерту переважно виконувалися твори, присвячені героїчному минулому українського народу: “Дума про Почаївську Божу Матір”, “Дума про Супруна”, “Дума про Нечая”, “Дума про Бондарівну”, “Пісня про Морозенка”, українські народні пісні “Через поле широкеє” та “Ой крикнула лебідонька”. Творчість Тараса Шевченка представили думою “Сліпий” з поеми “Невольник” (оркестровка В. Марунича) і двома хорами з опери “Гайдамаки” (муз. О. Білаша), а сучасну музику — рапсодією Лесі Дичко “Думка”.

У другому відділі переважно звучали твори аранжування, оркестровку та обробку яких здійснив Микола Гвоздь. Це українські народні пісні “Взяв би я бандуру”, “Встає хмара з-за лиману”, “По садочку ходжу”, “Скрипка би не грала”, “Ти казала прийди, прийди”, “Чорнії брови, карії очі”, “Ой лопнув обруч”, “Їхав козак за Дунай” та інші. Пісенні номери гармонійно доповнювали поетичні рядки Т. Шевченка, В. Симоненка, П. Куліша, О. Ющенка, Я. Чорногуза, А. Зеренка у виконанні Героя України, лауреата Шевченківської премії, народного артиста Анатолія Паламаренка.

Вдячна публіка довго аплодувала диригенту — художньому керівнику капели, народному артисту України Юрію Курачу, заслуженому артисту України Руслану Шевченку, лауреату міжнародних конкурсів Тетяні Журавель, солістам Роману Походні, Сергію Захарцю, Олексію Савчуку, Сергію Борисенку, Максиму Воловоденку, Юрію Тищуку, Олександру Нікуліну, Сергію Мельнику, Ярославу Звєрєву, всім виконавцям капели. Для Олексія Бояра цього вечора відбувся дебют як для диригента.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

“Бути в ті часи українським інтелігентом, а тим паче, письменником, було не лише не престижно, а й небезпечно”.

Портрет Гнатюка роботи Бойчука

До 135-річчя від дня народження художника

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
співзасновниця, директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, с. Велеснів Монастириського р-ну, Тернопілля

Видатний український живописець, великий майстер монументального і станкового мистецтва Михайло Львович Бойчук народився 30 жовтня 1882 року в селі Романівка Теребовлянського району на Тернопільщині, у великій селянській сім’ї. Вчився у місцевій сільській школі. Її директор Ковалевський, побачивши здібності та велику любов до малювання, переконав батька віддати старшого сина для дальших студій.

16-річним юнаком Михась Бойчук опинився у Львові, влаштувався до художньої студії. Саме тут 1898 року художники Іван Труш, Юліан Панькевич, земляк із Устя-Зеленого, і архітектор Василь Нагірний заснували “Товариство для розвою руської штуки”.

На допомогу Михайлові Бойчуку прийшло Наукове товариство імені Шевченка, яке очолював з 1897 року Михайло Грушевський, забезпечивши матеріально здібного юнака, аби він зміг продовжити свої студії у Віденській академії мистецтв. Провчившись тут півтора року, він змушений на вимогу НТШ 1900 року переїхати на студії до Кракова. Тут вступає до Краківської академії красних мистецтв, яку закінчив 1905 року.

Крім того, варто відзначити подвижницьку роль Митрополита Андрея Шептицького як мецената. У цей час і відбулося його знайомство з Михайлом Бойчуком, який припав йому до вподоби, бо був палким, талановитим художником.

Михайло Бойчук зближується зі своїми земляками — поетом і малярем Богданом Лепким, художником Юліаном Панькевичем, етнографом і фольклористом Володимиром Гнатюком.

Може, для шанувальників творчого доробку Михайла Бойчука, який дуже мізерний сьогодні, бо все знищено, буде сенсацією, що все-таки залишилася одна олійна робота — портрет академіка Володимира Гнатюка, яка належить пензлю великого майстра.

Портрет намальований, напевно, у період, коли Михайло Бойчук студіював у Краківській академії красних мистецтв. Тоді він часто зустрічався з Володимиром Гнатюком — секретарем Наукового товариства імені Шевченка, бо на кошти цієї інституції Бойчук вчився.

На портреті художник зобразив 30-річного вченого у його робочому кабінеті. Молодий учений сидить за столом у глибокій задумі з ручкою в руці, відірвавшись на хвилинку від пильної роботи над новою науковою працею чи збіркою з фольклору.

Ця робота Михайла Бойчука до осені 1965 року зберігалася у Львові в родичів Володимира Гнатюка – шваґра Івана Боднара (колишнього викладача Тернопільської гімназії — *Р. Ч.*) і його зятя — українського художника Григорія Смольського, який і реставрував цей портрет.

Восени 1965 року вони дістали портрет з чудової багетової рами і передали його українцеві з Пряшева Миколі Мушинці (Східна Словаччина), у нього він і сьогодні зберігається.

А раму, що залишилася від роботи Михайла Бойчука, привезли разом з іншими меморіальними речами сім’ї Володимира Гнатюка до його музею у Велесневі. В ній поміщено кольорову копію, яку намалював з репродукції портрета вченого львівський художник Богдан Романець і подарував оселі академіка у дні святкування 100-річчя від дня народження Володимира Гнатюка в травні 1971 року.

Усі твори неперевершеного майстра влада намагалася знищити. Так, у Національному музеї Львова, де М. Бойчук працював на початку XX століття, було вилучено до спецфонду та знищено, згідно з документами, усі твори із встановленим авторством М. Бойчука. Дивом збереглися кілька творів, які на початку 1980-х рр. за допомогою сучасниці майстра та його знайомої були ідентифіковані як роботи Михайла Львовича. Сьогодні збірка Національного музею у Львові нараховує чотирнадцять витворів М. Бойчука: чотири ікони та десять малюнків, виконаних на папері гуашшю.

Михайло Бойчук

Сподіваємося, що один із найавторитетніших та найбільших гнатюкознавців у світі, академік НАНУ Микола Мушинка передасть портрет Володимира Гнатюка — роботи Михайла Бойчука, який міститиметься у своїй рамі. І вже назавжди оселиться в робочому кабінеті Володимира Гнатюка в його музеї у Велесневі.

З нагоди 125-річчя від дня народження Михайла Бойчука на кошти Романи й Остапа Черемшинських і завдяки сприянню видавця Василя Балюха з Тернополя побачили світ 1000 листівок з портретом Володимира Гнатюка, який намалював художник М. Бойчук — цьогорічний ювіляр.

Коріння живить та тримає дерево

Ольга ДМИТРЕНКО,
головний зберігач фондів Національного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка”

Наближається православне свято Миколи Чудотворця. У селі Шевченкове (колишня Керелівка) на святій Тарасовій землі живе простий, скромний чоловік, який носить ім’я цього Христового Святителя Миколая. Він скільки зробив добрих справ для людей, що хочеться про нього розповісти.

Шевченко мріяв про вільну, незалежну Україну, переймався долею своєї родини, долею кожного українця. На знак глибокої пошани до нашого Тараса — батька нації, Микола Лисенко, праправнук Т. Г. Шевченка по родинній лінії брата Йосипа більше тридцяти років досліджував рід Шевченків, який розкидав своє прадавнє коріння і в Україні, і за її межами по всіх материках. Копітка, невтомна праця Миколи Павловича дала результат: світ побачило видання “Коріння Шевченкового роду”.

Уперше в історії України він дослідив рід Т. Г. Шевченка, склав генеалогічне дерево (понад 1300 осіб) цієї родини і двічі видавав свою книгу. Видання здобуло сім дипломів, остання нагорода — лауреат літературно-мистецької премії ім. Володимира Малика. Уривки з книжки автора друкували в Міжнародному літературно-публіцистичному часописі українських письменників Ізраїля “Соборність”, у публіцистично-художньому альманасі “Цвіт Чебрецевий” (Полтавська область). На книжку позитивно відгукнулися читачі в ЗМІ в Україні. Крім того позитивні відгуки книга отримала і на шпальтах американської газети “Свобода”, канадського щотижневика “Міст”, австралійської газети “Вільна Думка” та на хвилях сіднейського радіо “SBS”; матеріали із книги автора були використані при написанні сценарію до художньо-документального фільму “І я таки жив” режисером Олександром Денисенком.

Микола Лисенко один із співзасновників Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду Т. Г. Шевченка, більше двадцяти років очолює Шевченківське відділення Фонду Тараса Шевченка — пропагує культурну спадщину Т. Г. Шевченка, зустрічається з учнями ЗОШ та студентами вишів, виступає з доповідями на науково-практичних конференціях і в Україні, і за її межами. Протягом останніх десяти років, як член журі, бере участь у роботі в черкаських обласних конкурсах учнів ЗОШ читців поезії Т. Г. Шевченка, як депутат Шевченківської сільської ради бере активну участь у житті громади села.

Протягом тридцяти років Лисенко опікується “Тарасовою калиною”, під якою знаходив собі прихисток у дитинстві Тарас Шевченко, веде переписку з державними установами Черкаської області щодо збереження цієї історичної, природної пам’ятки і надання їй статусу ботанічної пам’ятки природи та занесення цих кущів калини до природно-заповідного фонду місцевого значення.

Будучи учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 1986 року та членом ради Звенигородської громадської організації “Союз Чорнобиль”, Лисенко на громадських засадах останнім часом багато уваги приділяє патріотичному вихованню молодого покоління, утвердженню в їхніх серцях милосердя і доброти, прищеплення навичок здорового способу життя; розповідає учням шкіл про умови та обставини, в яких доводилося долати “радіоактивного монстра”, про самовіддану працю людей під час подолання аварії; про невидиму радіоактивну небезпеку, яка весь час супроводжувала їх під час цієї роботи на атомній станції.

Прізвище Миколи Лисенка, як дослідника роду Т. Г. Шевченка, вказане в Шевченківській енциклопедії (див. Київ, видавництво НАНУ, 2015 р., том 5, с. 505).

Продовжуючи традиції нащадків родини Шевченків, Микола Павлович брав участь у висадженні дубової алеї в жовтні 2013 р. на території Національного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка”, приуроченої до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка.

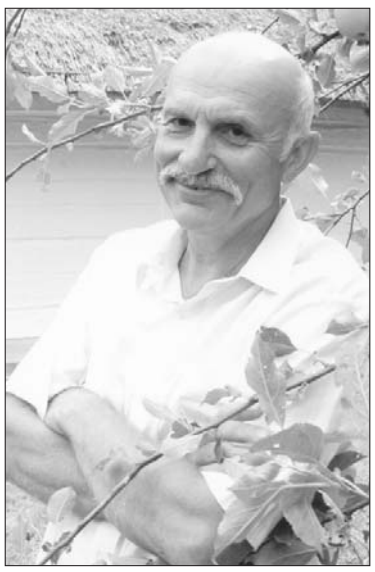

Будьмо гідні землі Шевченка, його святої любові до України, нації, незалежності. Дубовій алеї духовного батька – Тараса Шевченка, висадження якої зорганізував Лисенко М. П., рости, міцніти, єднати покоління у добрі й мирі під святим українським небом, з якого провідною зорею світить чиста душа нашого Пророка — Шевченка.

“Де вкраїнська розтерзана доля
Виглядала вербою на шлях
Першим дубом він зріс серед поля
На солоних кріпацьких сльозах.
Розмаїті, розкрилені віти
Жолудями всипають наш край.
Прислухайся, здивований світе,
Як гуде од Тараса наш гай”.

(І. Драч)

Драматург із Городища

Ольга ОСИПЕНКО,
провідний науковий співробітник музею С. С. Гулака-Артемовського, м. Городище, Черкаська обл.

155 років тому, 24 листопада 1862 року, у містечку Городище над замріяною Вільшанкою народився Іван Щоголів. Талановитий юнак не здобув ґрунтовної освіти, бо був вихідцем із небагатої родини. Університетами стали книжки, перечитував усі, які тільки траплялися. Найбільше шанував Шевченків “Кобзар”, читати його не полишав до кінця своїх днів. Вихідець із народу, він добре знав життя в його бідах і радощах, і вже з сімнадцяти років став брати участь в аматорських виставах у Кременчуці, Харкові й Катеринославі (нині Дніпро).

Тоді національне культурно-мистецьке життя в Україні лише пробуджувалося. І наш земляк був одним із учасників цього пробудження, сподвижником фундаторів вітчизняного театру Марка Кропивницького, Михайла Старицького, братів Тобілевичів, з якими його пов’язували не лише добрі людські взаємини, а й творча співпраця.

Уже перша п’єса Івана Тогобочного (таке письменницьке ім’я), написана 1885 року (“Свиняче серце”) і поставлена на сцені харківського театру, мала неабиякий глядацький успіх. Одну з ролей у ній виконував автор. З того часу почалася яскрава театральна кар’єра Щоголіва, розквіт якої припав на рубіж XIX і XX століть. Він був організатором і керівником театрального колективу в Харкові, який кілька років успішно гастролював великими містами Російської імперії. Саме в цей період Тогобочний пише найкращі п’єси: “Загублений рай” і “Жидівка-вихрестка” (1896 р.), “Душогуби” (1898 р., за мотивами французького письменника Еміля Золя “Тереза Ракен”), “Мати-наймичка” та “Кохайтеся, чорноброві” (обидві за поемами Т. Шевченка “Наймичка” і “Катерина”). Його п’єси “Борці за мрії” (1903 р.) та “Бунтарі” (1906 р.) відносять до реалістичної соціальної драми, а в “Чаклунці” (1905 р.) та “Смерті за свободу” (1921 р.) змальовано революційні події 1905—1906 рр. і 1917 року.

Загалом Іван Щоголів-Тогобочний написав понад 30 п’єс, з них близько десятка — за мотивами творів відомих письменників.

Після 1917 року життя городищенця круто змінилося, він повертається в рідні краї, працює на підприємствах Стеблева й Корсуня режисером культурно-просвітницьких закладів, залучає місцевий люд до театрального мистецтва. Потім переїздить в Ірпінь, де й помер 9 жовтня 1933 року.

Ім’я Івана Щоголіва-Тогобочного несправедливо забуте. Стосується це насамперед його багатющої творчості, яка відображає цілу історичну епоху.

Бути в ті часи українським інтелігентом, а тим паче, письменником, було не лише не престижно, а й небезпечно. Тож слід лише подякувати нашому землякові за патріотизм, за те, що будив національну свідомість. І хоч востаннє його твори видавалися рівно 45 літ тому, вони ще прийдуть до глядача і в сценічному виконанні, і як захопливі художні кінострічки.

Справжній талант невмирущий.

У Полтаві презентували українознавчі видання

У Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського презентували два фундаментальні українознавчі видання про Полтавщину

Ольга СТЕНЬКО,
фото автора

Це — “Українське народне мистецтво” академіка Миколи Біляшівського та “Дерев’яні та муровані храми України” Григорія Павлуцького.

Полтавцям презентували роботи харківського видавця Олександра Савчука, який опікується культурною спадщиною України. Видавець дав нове життя двом фундаментальним працям видатних українців, які вперше побачили світ на початку XX століття.

“Більшість наших видань — це повернення в науковий і культурологічний контекст робіт, які були зроблені до нас. Щоб не вигадувати велосипед, спочатку треба відтворити, реконструювати картину, яку вже створено, — вважає Олександр Савчук.

Нове видання “Українське народне мистецтво” є першим українським перекладом англомовної праці видатного науковця та музейника Миколи Федотовича Біляшівського, що вийшла в Лондоні 1912 року у видавництві часопису “The Studio”.

— По суті, ця праця стала першою презентацією українського мистецтва в Європі. Вона унікальна ще й тим, що в ній було представлено етнографічні поселення українців не лише на сучасній території України, а й на Кубані, Берестейщині (сучасна територія Білорусі. — Ред.) і на тих землях, які зараз належать до Польщі, Словаччини і Угорщини, — зазначив активіст Полтавського ОО ВУТ “Просвіта”, мистецтвознавець, заслужений працівник культури України Віталій Ханко.

За редакцією Олександра Савчука книгу доповнено унікальними світлинами етнографічного характеру кінця XIX—початку XX століття з колекції Національного художнього музею України, передмовою доктора мистецтвознавства Михайла Селівачова, а також кількома кольоровими ілюстраціями. Видання приурочене до 150-річчя від дня народження М. Ф. Біляшівського.

Книжка побачила світ у двох варіантах, один з яких — подарунковий, вирізняється полотняною обкладинкою, оздобленою вишивкою червоною шовковою ниткою.

Роботу виконала майстриня вишивки Віра Забора за ескізом Олександра Савчука. Машинна вишивка відтворює старовинний український орнамент. Видання вийшло накладом 300 примірників.

Нове видання “Дерев’яні та муровані храми України” Григорія Павлуцького окрім того, що об’єднало дві його праці під одним корінцем, містить примітки до видання (реєстр пам’яток, які не вдалося зберегти) і кольорові ілюстрації пам’яток, які збереглися до сьогодні.

— Це знакове видання в історії українського архітектурознавства, перше серйозне видання в цій галузі. Раніше сакральну українську архітектуру сприймали етнографічно. Це — перше мистецтвознавче та архітектурознавче дослідження, з кресленнями та описами, — зазначив видавець.

Андрій Содомора у розмислах Богдана Дячишина

До 80-річчя від дня народження та 55-річчя письменницької діяльності Андрія Содомори

Григорій ЧОПИК,
вчений секретар Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, член НСПУ

Андрій Олександрович Содомора — видатний український прозаїк, поет, есеїст, перекладач; член Національної спілки письменників України, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, кандидат філологічних наук, професор кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка, почесний громадянин міста Львова, лауреат численних літературних премій, відзнак (лауреат літературної премії імені Максима Рильського (1986), Фундації Омеляна й Тетяни Антоновичів (2004), імені Григорія Кочура (2010), “Глодоський скарб” (2017) та ін.; нагородж. медаллю НСПУ “Почесна відзнака”, 2007) — народився 1 грудня 1937 року. З-під його пера вийшло 33 книжки перекладів із грецької й латинської мов (загальним обсягом понад 10 тисяч сторінок) і 20 книжок оригінальної прози, поезії й есеїстики обсягом близько 5 тисяч сторінок, а також понад 500 літературно-критичних і наукових публікацій в періодиці, збірниках, антологіях.

На початку 2017 року у столичному видавництві “Ярославів Вал” побачила світ книжка львів’янина Богдана Дячишина “Крихти живого часу Андрія Содомори”: есеї.

Автор книжки, вплітаючи у свій текст сентенції, насамперед із творів Андрія Содомори, запрошує читача у своєрідну мандрівку духовним простором; у центрі уваги тут — думка людини, усвідомлення свого “Я” — частини великого Цілого.

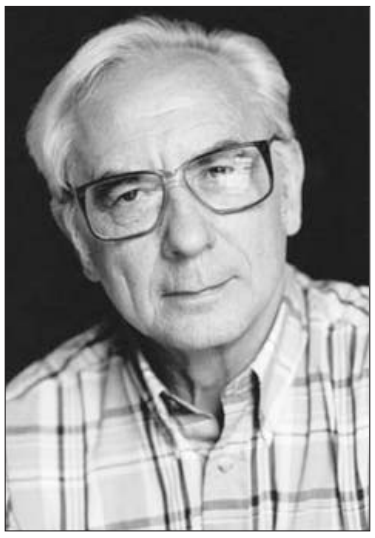

У кінці жовтня у Львівському видавництві ЗУКЦ вийшла друга книжка Богдана Дячишина “Слово Андрія Содомори у дзеркалах часу”: есеї, рецензії.

Автор книжки запрошує нас до роздумливого читання й перечитування багатющого книжкового доробку Андрія Содомори, зокрема тих його творів, які прийшли до читача упродовж 2016—2017 рр.

Тут також зібрані рецензії відомих літературних аналітиків на книжку автора “Крихти живого часу Андрія Содомори”, опубліковані у ЗМІ.

Богдан Дячишин у своїх книжках привертає увагу читачів до подвижницької праці професора Андрія Содомори. Добре розуміючи, як много важить Слово, автор високо оцінює його громадянську позицію й письменницький чин: “Митець слова усвідомлює час, в якому живе, і свій талант від Бога мусить устократ віддати народу, бо розум має ціну лише тоді, коли служить громаді, любові, духовному збагаченню людини. Таким є Андрій Содомора...” (“Крихти живого часу Андрія Содомори”, с. 82), бо “Сенс буття людини — плекання свого інтелекту, духовності у процесі осягнення форми (лат. — краси) життя з Богом. А єдність народу набувається у прагненні до свободи, людяності, в русі, який має форму пошанування слова, до перемоги над чужими стереотипами. Натомість нехтування гуманітарним підходом у науці, виховання народу без належного пошанування рідної мови (до-мови-тися), без усвідомлення того, що тільки мова (а не язик!) є основою його єдності, зневаження ваги слова в суспільстві стало причиною світової гуманітарної катастрофи і нашої української біди.

Людина цілісна тоді, коли “Не слово при людині, щоби бути словом, а людина при слові, щоби бути людиною” (Андрій Содомора)!” (“Слово Андрія Содомори у дзеркалах часу”, 4-та сторінка обкладинки.)

«Простір особистості — Галактіонович»

Ольга ІЩЕНКО,
заступник декана історичного факультету
Ольга НАУМЕНКО,
фахівець соціально-гуманітарного відділу вишу

У рамках проекту “Відкритий університет” з ініціативи бібліотеки вишу, факультету фізичного виховання, історичного факультету та Наукового товариства університету в інформаційній залі “Чумацький шлях” відбувся круглий стіл “Простір особистості — Галактіонович”, присвячений пам’яті почесного мешканця міста Михайла Литвиненка.

Михайло Литвиненко — почесний мешканець Переяслава-Хмельницького, кондитер, спортсмен, добродій, який упродовж кількох десятиліть із власної ініціативи виготовляв льодяні скульптури Дідів Морозів та Снігурок для центральної площі. А ще його знали (і це вже далеко за межами Переяславщини) як легендарного активіста ветеранського спортивного руху, який присвятив себе спорту та пропаганді здорового способу життя.

Зустріч розпочалася з демонстрації кінофільму “Галактіонович”, 1988 року, режисери якого — О. І. Коваль та А. А. Карась, про життя багаторазового чемпіона світу зі штовхання ядра та метання молота, активного життєлюба.

Крім фільму до присутніх промовляв і надзвичайно красивий портрет Михайла Галактіоновича, автором якого є Віктор Ткачук.

Директор бібліотеки Ольга Шкира, декан факультету фізичного виховання Віктор Куйбіда розповідали про знаменитого земляка. Своїми спогадами про Михайла Литвиненка поділився вчитель фізичної культури, президент спортивного клубу “Ветеран” Василь Онопрієнко. Він повідомив, що досі рекорду Галактіоновича ніхто не повторив.

Директор місцевого стадіону імені Лобановського Валерій Мільгевський запропонував встановити меморіальну дошку на стадіоні та надати стадіону ім’я Михайла Литвиненка.

Дуже проникливими і цікавими були виступи викладача кафедри спортивних дисциплін, ігор та туризму нашого вишу Ігоря Юрченка, колеги Михайла Литвиненка Галина Похолок, яка відкрила професійні секрети кондитера та його захоплення — фотографування.

Почесна громадянка Переяслава-Хмельницького Ольга Тесленко відзначила високу громадську позицію Михайла Литвиненка, який був патріотом свого міста і завжди відстоював інтереси громади. Пекарська справа поєднала Михайла Галактіоновича з Музеєм хліба Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”. День народження Михайла Литвиненка — 14 жовтня 1930 р. — збігається з датою відкриття музею 1984-го. Саме про експозицію Музею хліба, яку розробляв Михайло Литвиненко, розповіла завідувачка науково-дослідного відділу “Музею хліба” Олеся Жам.

— Михайло Литвиненко був не лише гарним спортсменом, а й талановитим музикантом, — згадував викладач дитячої музичної школи ім. П. Синиці по класу баяна Юрій Дебеляк.

Василь Гаценко, учень Михайла Литвиненка, від якого успадкував любов до спорту, гордий тим, що проживає на вулиці, названій ім’ям Галактіоновича. Ліза Прокопівна Миздренко, голова Спілки ветеранів міста, розповіла про вірну дружбу з Михайлом Литвиненком, що тривала понад 40 років.

Отак усі разом згадали, яким унікальним в усіх сенсах був наш славетний земляк — Михайло Галактіонович Литвиненко, оцінили виставкову експозицію “Простір особистості — Михайло Литвиненко”, яку допомогла створити кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін Ольга Стрілець та донька Михайла Литвиненка — Ольга Іщенко.

Михайла Литвиненка немає з нами вже понад 3 роки, але в пам’яті багатьох містян живе його дивовижний гумор і спів під акордеон, чарівні скульптури Діда Мороза та Снігуроньки, а також смачні торти та тістечка, якими всі смакували.

“Чи збережуть українці своє рідне — слово, культуру, пам’ять, звичаї?”

Сміху іскорки ясні

Їх залишив по собі класик сучасного українського гумору, народний улюбленець Павло Глазовий. Так можна було б визначити і домінанту вечора пам’яті класика, що його організував і провів у Національному музеї літератури 11 листопада 2017 року Міжнародний фонд імені Павла Глазового. Друзі й поціновувачі творчості Павла Прокоповича гідно вшанували пам’ять корифея українського гумору.

Василь НЕВОЛОВ,
письменник, професор, голова правління Київської міської організації Товариства “Знання” України, член правління Міжнародного фонду ім. Павла Глазового

Гарним заспівом до розлогої розмови про Майстра стали два відео, де зафіксовано щасливі миті читання власних творів Глазовим, його мудрі розмисли про природу сміху і творчість. Високий, ставний, з красивим відкритим обличчям, яке ледь-ледь (наче здалеку) підсвічувала тепла усмішка, — навіть на людях він здавався самітником, зосередженим на своїх думках. На цих відео — і відгуки-спогади знакових постатей та надійних друзів Глазового, які пізніше продовжили цю розмову і у своїх виступах на самому вечорі.

Тепле, насичене цікавинками вступне слово Президента Фонду, відомого письменника-гумориста Віктора Арсенійовича Євтушенка стало гарним прологом до цієї імпрези, його прекрасно продовжив неймовірно талановитий митець — Герой України, шевченківський лауреат, істинно народний артист Анатолій Паламаренко... Зал був у захваті від його високої майстерності і прекрасних творів Глазового.

Близький друг Павла Прокоповича — Василь Сергійович Пшеничнюк, заслужений будівельник України, сказав: “Знаю: славі, що прийшла до Глазового, він не прагнув запобігати. Пошуковцем посад, звань, нагород він ніколи не був. Тим надійнішою постає ця слава тепер. А народна шана — це передовсім природне відлуння на добро, яке ніс Павло Глазовий у світ...” Теплу розмову продовжив народний депутат кількох скликань, заслужений юрист України Володимир Миколайович Стретович, який підкреслив, що свого часу саме твори П. Глазового вивели його на самодіяльну сцену.

Про те, що Павло Глазовий створив у своїх творах строкату й різноманітну галерею персонажів, що самі промовляють за себе, живуть своїм життям, постають такими, якими є: не кращими й не гіршими, але скрізь — справжніми, говорили у своїх емоційних, схвильованих виступах-спогадах народна артистка України Галина Гілярівна Яблонська, президент Асоціації діячів естрадного мистецтва, заслужений діяч мистецтв України Віктор Володимирович Герасимов, головний редактор газети “ХАТА” Микола Іванович Рудаков і автор цих рядків, який звернувся в своєму виступі саме до громадянських творів Павла Прокоповича з його “Чорної книги”, аби учасники вечора вкотре переконались у суголосності творчості майстра нашому непростому сьогоденню. Бо ці тривоги чимдалі сильніше переймали старого письменника, поставали у нових віршах. Він поспішав і — встиг! Останнє десятиліття стало прощальним злетом. Благословенна доля берегла пам’ять, талант, гострий розум, зацікавлення до сущого навколо — до останніх днів на землі.

А майстерно виконані Михайлом Григоровичем Герасимчуком і чудовим організатором цього дійства Тетяною Юхимівною Димань твори ще раз підтвердили, що у гумористиці Павла Глазового, в єдності віршованих історій, ситуативних подробиць, постає широка картина народного життя та його особливості: духовні, моральні, етичні й побутові...

З музичними номерами чудово виступили учні Т. Димань — Назар Шуст і Наталя Чарна, а потім вони і їхній товариш по навчанню в Школі мистецтв Герман Розстальний прочитали гуморески Павла Прокоповича.

Прекрасною кодою вечора стала “співуча команда” Петра Андрійчука — його чудова “ДАРНИЧАНКА” (концертмейстери Володимир Якимчук, Віталій Блударенко).

Загалом же вся тональність вечора була насичена усмішками, іронією, часом легким сарказмом (все-таки ювіляр вечора — видатний гуморист!). Але ширше й важливіше — з великим і щирим уболіванням за людину. Її життя, мову, Батьківщину... З гарячими думками про майбутнє: чи збережуть українці своє рідне — слово, культуру, пам’ять, звичаї? Невипадково Павло Прокопович пам’ятав усе життя Шевченкові слова:

Раз добром нагріте серце
Вік не прохолоне!..

...Ці слова на вечорі теж звучали услід добрій пам’яті про Генія сміху, а у них вплітались “сміху іскорки ясні”, які Павло Глазовий лишив по собі. Добрий чоловік — добрим людям! Дякуємо Міжнародному Фонду Павла Глазового і чекаємо на такі ж нові, дуже важливі й потрібні імпрези!

СЛОВО Просвіти
ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2018
Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць	14 грн 56 коп.	на півроку	80 грн 90 коп.
на 3 місяці	42 грн 25 коп.	на рік	159 грн 20 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”, вул. Сім’ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у листопаді — 15 200

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 17048